

ÖZ KAYNAKLAR: KURAMSAL YAPI VE TÜRKİYE MEVZUATINDA UYGULAMA DENEYİMİ

Yrd. Doç. Dr. İpek TÜRKER *

Makale Gönderim Tarihi : 10.11.2015 / Kabul Tarihi : 24.12.2015

ÖZ

İşletmeler; faaliyetlerinin finansmanını işletme içi ve işletme dışı kaynaklardan sağlar. Muhasebe teorisinde dış kaynaklar “borçlar”, iç kaynaklar ise “öz kaynaklar” olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmada; işletmelerin varlıkları ile borçları arasındaki farktan oluşan öz kaynaklar incelenecektir. Öz kaynaklar aynı anlamda olmak üzere öz sermaye veya öz varlık kavramları ile de adlandırılır. Öz kaynak işletme sahip ve ortaklarının tahsis ettiği sermaye ve otofinansman yolu ile elde edilen sermaye eklerinden oluşur. Öz kaynaklar, işletme sahip ve ortaklarının işletmedeki haklarının toplam değeridir. Borç verenler için öz kaynaklar işletmenin finansal gücünün göstergesidir. Bu çalışmada, öz kaynakların yapısını oluşturan ödenmiş sermaye, sermaye yedekleri, kar yedekleri, geçmiş yıllar karları, geçmiş yıllar zararları ve dönem net karı(zararı) incelenmiştir. İncelemede muhasebe ve finansal raporlama standartları ile Türk Ticaret Kanunu (TTK), Sermaye Piyasası Kanunu (SPK) ve Vergi Yasalarındaki düzenlemeler irdelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Öz varlık, öz kaynaklar, öz sermaye, sermaye yedekleri, kar yedekleri

EQUITY: CORPORATE STRUCTURE AND PRACTICAL EXPERIENCE IN TURKISH LEGISLATION

ABSTRACT

The entities provide the finance of their business activities from internal and external sources. It is described in accounting theory that external sources are as "debts" and internal are as "equity". In this case, it will be studied the differences between entity's assets and liabilities. The equity is named as net assets and resource having the same meaning. The equity includes capital reserves being allocated by business owner and its partners, and obtained by the way of autofinancing. The equity is the total value of trade rights of business owners and its partners in the entity. The equity for the lender is an indicator on the financial power of the entity. In this case, it has been studied the capital receipts, capital reserves, profit reserves, accumulated earnings, accumulated losses and period net income/loss that form the structure of the equity. In this study, it has been scrutinized the accounting and financial reporting standards, Turkish Commercial Code, Capital Market Law (CMB) and regulation in tax laws.

Keywords: net assets, resources, equity, capital reserves, profit reserves

* İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi

1. GİRİŞ

İşletmeler faaliyetlerini sürdürebilmek ve yatırım yapabilmek için gereksinim duydukları kaynakları iki finansman türü ile karşılarlar. Birinci tür finansman kaynağını, uzun ve kısa vadeli finansman olarak kredиторlerden ve diğer işletmelerden sağlarken; ikinci tür finansman kaynağını yatırımcılardan başka bir değişle işletmenin sahip ve ortaklarından sağlar¹. İç ve dış kaynaklar işletmenin sermaye yapısını oluşturur. Görüldüğü gibi, bir işletmenin sermaye yapısı bir şirketin faaliyetlerini finanse etmek için kullandığı borç ve öz kaynak karışımıdır². İşletmenin sahip ve ortaklarından sağlanan finansmana ilişkin olan ve varlıkları finanse etmekte kullanılan, bir başka deyişle işletme varlıkları üzerinde işletme sahiplerinin talep haklarını ifade eden kaynaklara “öz kaynaklar” denir³. Bu bağlamda kaynak, basit anlamda işletme sahiplerinin işletmeye yaptıkları yatırım miktarını gösterir⁴.

Öz kaynaklar, öz sermaye veya öz varlıklar kavramı ile de ifade edilmektedir⁵. Bu çalışmada “öz kaynak” yerine bazı durumlarda aynı anlamda olmak üzere öz sermaye ya da öz varlık kavramları kullanılacaktır. Bir işletme kuruluşta veya kuruluştan sonra, hukuki yapısına⁶ göre yeni ortaklar olarak veya pay senedi çıkarma yoluyla öz sermayesini artırabileceği gibi, elde edilmiş karlardan ayırdığı yedekleri ve dağıtılmayan karları, faali-

yetlerinin finansmanında kullanarak (oto-finansman yoluyla)da öz sermayesini güçlendirebilir⁷:

Öz kaynaklar (öz sermaye), hukuki yapıları ne olursa olsun yeni kurulan işletmeler için ilk fon kaynağını oluşturduğu gibi, mevcut işletmelerin borçlanarak kaynak bulmalarına olanak sağlar. Hiçbir işletme sermaye tabanına dayanmadan, sürekli olarak borçlanma yoluyla kaynak sağlayamaz. Öz sermaye ise, işletmeler açısından sürekli bir kaynak niteliğindedir⁸.

İşletmelerin temel finansal tablolarından biri olan bilanço; bir işletmenin belirli bir tarihte sahip olduğu varlıkları ve bu varlıklar üzerindeki hak sahiplerini gösterir. Başka bir değişle bilanço, bir işletmenin belirli bir tarihte sahip olduğu değerlerin nasıl sağlandığını ve bu değerlerin nerelere yönlendirildiğini gösterir. Bilanço kavramı yerine “Finansal Durum Tablosu” kavramı da kullanılmaktadır. Bilanço tanımındaki “sahip olunan değerler ve nasıl yönlendirildiği” söylemi ile işletmenin sahip olduğu farklı nitelikteki nakit, mal, alacak, bina, makine, patent ve benzeri varlıklar tanımlanmaktadır. Bu varlıklar bilançoda “aktifler” başlığı altında gösterilirler. “Değerlerin nasıl sağlanacağı” söylemi ile işletmenin varlıkları üzerinde hak sahibi olan “işletmenin borçları” ve “öz sermaye” tanımlanmaktadır.

Bilanço düzenlenirken, bilançonun sol tarafında yer alan aktif tarafı oluşturan varlıklar ile sağ ta-

¹ F.N.Can ŞİMGA-MUĞAN, Nazlı HOŞAL-AKMAN, **Principles of Financial Accounting**, Fourth Edition, Gazi Kitapevi, 2010, s.524

² Robert LİBBY, Patricia A. LİBBY, Daniel G. SHORT, **Financial Accounting**, Fourth Edition, Mc Graw Hill, New York, 2004, s. 510

³ Ercan BEYAZITLI, Orhan ÇELİK, Kadir GÜRDAL, **Genel Muhasebe**, Siyasal Kitapevi, Ankara, 2015, s. 647

⁴ Mike BENDREY, Roger HUSSEY, Colston WEST,, **Essentials of Financial Accounting in Business**, Thomson, London, 2004, s.336

⁵ Nihat KÜÇÜKSAVAŞ, **Genel Muhasebe İlkeler ve Uygulamaları**, Genişletilmiş 7. Baskı, İstanbul, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., 1998, s. 329

⁶ İşletmenin hukuki yapısı, şahıs şirketi veya sermaye şirketi türüne göre farklılık gösterir.

⁷ Öztin AKGÜÇ, **Finansal Yönetim**, Yenilenmiş 7. Baskı, Muhasebe Enstitüsü Eğitim ve Araştırma Vakfı Yayın No: 17, İstanbul, 1998, s. 753

⁸ **A.g.g.**, s. 753

rafında yer alan pasif tarafı oluşturan hak sahipleri, kalemler halinde sınıflandırılır ve sınıflandırılan bu kalemler bilançoda bazı başlıklar altında gösterilir.

“Öz kaynaklar”, “öz sermaye”, “öz varlık” veya “iş sahiplerinin sermaye payları”, “sermaye”, “mal sahipliği” ya da “öz sermaye” gibi aynı anlamda kullanılan kavramlar; toplam aktifler ve toplam pasifler arasındaki farkı ifade eder⁹. Bu kavramlar işletme sahiplerinin varlığı olan toplam aktifler ile borçlar arasındaki varlığını gösterir¹⁰. Birbirinin eşiti olan bu kavramlar herhangi bir aktif veya işletme sermayesi ya da “faaliyetin taşıdığı değer” ile bir ilişkileri yoktur¹¹.

Muhasebe kurallarına göre geliştirilen sınıflandırma ilkeleri göz önünde bulundurularak düzenlenen bir bilançoda aktifler “Dönen Varlıklar” ve “Duran Varlıklar”, pasifler ise “Borçlar” ve “Öz Sermaye”den oluşmaktadır¹². Bilanço düzenlenirken pasif taraf “Kısa Vadeli Borçlar”, “Uzun Vadeli Borçlar” ve “Öz Sermaye” başlıkları altında sınıflandırılır.

Görüldüğü üzere, bilanço bir işletmenin varlıklarını gösterirken, bu varlıkları elde edebilmek için gerekli kaynakların sağlandığı hak sahiplerini de göstermektedir. Bu nedenle bilançolar düzenlenirken, hak sahipleri ile ilgili yukarıda belirtilen “Kısa Vadeli Borçlar” kavramı, “Kısa Vadeli Kaynaklar”, “Uzun Vadeli Borçlar” kavramı “Uzun Vadeli Kaynaklar” ve “Öz Sermaye” kavramı da “Öz Kaynaklar” şeklinde kullanılır¹³.

Bu çalışmada, bilançonun pasif tarafında, “Öz Kaynaklar” başlığı altında yer alan bilanço kalemleri vergi mevzuatı (Gelir Vergi Kanunu, Kurumlar Vergisi Kanunu ve Vergi Usul Kanunu), Türk Ticaret Kanunu, Sermaye Piyasası Kanunu ve Türk Muhasebe Standartları çerçevesinde incelenecektir. Bu amaçla önce, öz kaynaklar kavramı ve bu kavramın kapsamı incelenecektir. Sonra, öz kaynaklar başlığı altında yer alan bilanço kalemleri muhasebe ilkeleri ve mevzuat çerçevesinde irdelenerek ayrıca incelenecektir.

2. ÖZ KAYNAKLAR VE KAPSAMI

Finansal pozisyon açısından veya bilançodaki sunumda öz kaynaklar, hisse senetlerini nitelendiren sermaye ve yedeklerden oluşmaktadır. En temel hisse, adi hisse senedir. Adi hisse senetlerinin sahipleri işletmenin ve tüm finansal ödemelerin esas sorumlusudur. Bu hisse sahiplerinin işletmedeki paylarının toplamına “öz kaynak” denir. Öz kaynaklar, işletmenin varlıklarından borçlar düşüldükten sonra geriye kalandır¹⁴. Öz kaynaklar temelde iki farklı nitelikte kaynak unsurunu içerir¹⁵:

- Sermaye
- Yedekler (yasal yedekler ve dağıtılmamış karlar)

Öz kaynaklar, işletme sahip veya ortaklarının bilanço tarihinde işletmeye yapmış oldukları sermaye yatırımlarının tutarını gösteren ödenmiş sermayeden, sermaye yedeklerinden, kar yedek-

⁹ Arthur W. HOLMES, Wayne S. OVERMYER, **Muhasebe Denetimi “Auditing” Standartlar ve Yöntemleri**, Cilt 2, (Çeviren: Oğuz Göktürk), Bilimsel Yayınlar Derneği Yayın NO: 6, Baylan Matbaası, Ankara, s. 380 vd.

¹⁰ Jerry J. WEYGANDT, Donald E. KIESO, Paul D. KIMMEL, **Accounting Principles**, 7th Edition, John Wley&Sons, Inc. Hoboken, 2005, s. 12 vd.

¹¹ HOLMES- OVERMYER, **a.g.e.**, s. 380 vd.

¹² Cengiz ERDAMAR, Anonim Ortaklarda Öz Sermaye, **İ.Ü. İşletme Fakültesi, Muhasebe Enstitüsü Dergisi**, Yıl 2, Sayı 1, Şubat 1976,s: 77

¹³ Recep PEKDEMİR, **Mali Tablolara**, İSMMMO Yayınları No: 9, İstanbul, 1994, sf:19 vd

¹⁴ Peter WALTON, Walter AERTS, **Global Financial Accounting and Reporting Principles and Analysis**, Second Edition, Cengage Learning, Hampshire, U.K., 2009, s. 192

¹⁵ BEYAZITLI-ÇELİK-GÜRDAL, **a.g.e.**, s. 649

lerinden, geçmiş yıllar karlarından ve geçmiş yıllar zararlarından ile dönemin net kar ve zararından oluşmaktadır¹⁶. Sermaye işletme sahip veya ortaklarının, işletmenin varlıkları üzerindeki haklarının parasal ifadesidir¹⁷. Bu durum aynı zamanda işletmenin varlığını da ortaya koyar. Bir işletmenin varlığı alacaklılardan sağlanan borç ve işletme sahiplerinden karşılanan sermaye ile sağlanır. Nitekim tasfiye söz konusu olduğunda, varlıklar elden çıkarıldığında borçlar ödendikten sonra işletme sahiplerine ödeme yapılabilir¹⁸.

Öz kaynaklar, bilançonun pasif tarafının başka bir değişle varlıkları elde etmek için sağlanan kaynaklar bölümünün temel unsurlarından biridir ve bu grup, bilançonun düzenlediği andaki işletme sahip ve ortaklarının işletme varlıkları üzerindeki haklarını ifade eder¹⁹. Öz kaynaklar (öz sermaye), işletme sahip ve ortaklarının kuruluşta veya sonradan işletmeye yaptıkları yatırımları ile yedekleri, varlıklarla ilgili olmayan yedek niteliğindeki karşılıkları ve dağıtılmamış karları kapsar²⁰.

İşletmelerin sermayesi, çıkarılan ve elde edilen sermaye hisselerinden, bu hisselerin kayıtlı ya da itibari değerini aşan sermaye katkılarından, bağışlanan hisse senetlerinden, varlıkların değer katkılarından, bağışlanan hisse senetlerinden, varlıkların değer artışlarından, dağıtılmamış kar rezervlerinden ve herhangi bir amaca tahsis edilmeyen dağıtılmamış karlara isabet eden parasal

değerlerden oluşur²¹. Şahıs işletmelerinin sermayesi ise ortakların “sermaye hesaplarının” ve “kişisel hesaplarının” bakiyelerinin toplamından oluşur²².

Daha önce bilançonun pasifinde üçüncü grubu oluşturan “öz kaynaklar”ın, işletme ortaklarının varlıklar üzerindeki haklarını ifade ettiği belirtilmişti. Öz kaynaklar grubu da bir borç türüdür ama yabancı kaynaklardan tek farkı ödenmeleriyle ilgili olarak bir zaman sınırı yoktur. Bu borçlar ortaklar ortaklıktan ayrıldıktan ya da işletme hayatına son verdiğinde ödenmesi gereken borçlardır²³. Kredi, ödünç ilişkisi ifade eden “borçlar” ile mülkiyet ilişkisi kuran “öz kaynaklar” arasındaki ayırıcı nitelikler, aşağıda verilen dört başlık altında toplanabilir²⁴:

- i- Süre
- ii- Firma geliri üzerinde talep hakkı
- iii- Firmanın varlıkları üzerinde talep hakkı
- iv- Yönetime katılma, denetim hakkı.

Taahhüt edilmiş sermayenin ödenmemiş kısmı, işletmeye fiilen yatırılmamış olduğundan, öz kaynaklara dahil edilmez. Bu anlamda öz kaynaklar, işletme sahip veya ortaklarının aktifler üzerindeki değer olarak toplam hisselerini ifade eder²⁵. Öz kaynaklar, klasik muhasebe öğretisinin temel eşitliği olarak, şirketlerin sahip oldukları

¹⁶ Yusuf SÜRME, **Muhasebe 2**, Akademi Kitapevi Ltd. Şti., Trabzon, 2005, s. 222

¹⁷ Yusuf SÜRME, **Muhasebe 2**, Akademi Kitapevi Ltd. Şti., Trabzon, 2010, s. 212

¹⁸ Jerry J. WEYGANDT, Donald E. KİESO, Paul D. KİMMEL, **Accounting Principles**, 7th Edition, John Wley&Sons, Inc. Hoboken, 2005, s. 12 vd.

¹⁹ Rüstem HACİRÜSTEMOĞLU, Recep PEKDEMİR, Masum TÜRKER; Erdoğan ASLAN, **Örneklerle Tekdüzen Hesap Planı, Açıklamaları ve Mali Tablolar**, Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara, TÜRMOB Yayınları No:24, 1996, s. 178

²⁰ T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, **Muhasebenin Temel Kavramları ve Genel Kabul Görmüş Muhasebe Prensipleri**, Üçüncü Kitap, DPT Yayınları 863, 1970, s. 134.

²¹ HOLMES-OVERMYER, **a.g.e.**, s. 381.

²² **A.g.e.**, s. 381.

²³ Seval Kardeş SELİMOĞLU, Mehmet ÖZBİRECİKLİ, Şaban UZAY, Süleyman UYAR, **Bağımsız Denetim Türkiye Denetim Standartlarıyla Uyumlaştırılmış**, TÜRMOB Yayınları No: 479, Akara, 2015, s. 399.

²⁴ AKGÜÇ, **a.g.e.** s. 481

²⁵ KÜÇÜKSAVAŞ, **a.g.e.**, s. 329.

net varlıktır²⁶. Başka bir deyişle, bir işletmenin net aktiflerinden²⁷, o işletmenin borçları çıkarıldığında kalan değer, o işletmenin öz varlığıdır.

Varlıklar üzerinde işletme sahip veya ortaklarının haklarını ifade eden öz kaynaklar (öz sermaye) ile ilgili kalemlere örnek olarak, “Sermaye hesabı”, “Bağışlar”, “Dağıtılmamış Karlar” ve yasal zorunluluk nedeni ile veya yöneticilerin serbestçe verdikleri kararlarla “Dağıtılmamış Karlar” arasında yıllık karlardan ayrılmış bulunan ve ayrı kalemler halinde gösterilen “Yasal Yedekler” ve “Diğer Yedekler” belirtilebilir²⁸.

Öz Varlıkları, yukarıda belirtilen hesaplar gibi öz varlık niteliğindeki hesapların kalanlarını toplayarak hesaplamak mümkündür. Öz varlıklar, bir hesaplama sonucu bulunan bir değer olup, bilançolarda öz varlıklar, ya da öz sermaye diye ayrı bir hesap yer almaz. Bilançolarda öz varlık hesapları yer alır. Bunların toplamı da öz kaynakları verir²⁹.

2.1 VERGİ HUKUKUNDA ÖZ KAYNAKLAR

Vergi Usul Kanununun (VUK'nun) 192 maddesine göre aktif toplamı ile borçlar arasındaki fark işletme sahip ve sahiplerinin işletmeye koyduğu varlığını oluşturur. Öz sermayenin tanımı hem Türk Ticaret Kanununda hem VUK' ta yer alır³⁰.

İşletmenin sermayesi hakkında vergi mevzuatında ve Türk Ticaret Kanunumuzda birbirinin zıddı, iki görüş vardır. Vergi kanunları, sermayeyi değişir bir unsur olarak kabul etmiş ve bunun varlıklar arasındaki farkın bulunmasıyla hesaplanabileceğini (VUK md.192) belirtmiştir³¹. Ancak VUK'nun hükümlerine göre Maliye Bakanlığı tarafından yayınlanan Muhasebe Sistemi Uygulama Genel tebliğinde (MSUGT) yer alan “Öz kaynaklara ilişkin İlkeler” de öz sermaye değişmez kabul edilmiş; vergi matrahının hesaplanmasında ticari kardan vergi matrahına geçişin esas alınacağı düzenlenmiştir³².

6762 sayılı Eski Türk Ticaret Kanunu (ETTK) ise; sermayeyi değişmez bir unsur olarak kabul etmiş ve esas sermayenin bilançoda ayrı olarak gösterilmesini istemiştir³³. 6102 sayılı Yen Türk Ticaret Kanununda (YTTK) aynı anlayış, Türkiye Muhasebe Standartları yaklaşımı ile sürdürülmüştür³⁴.

Öz kaynakları ifade eden öz sermaye kavramı vergi mevzuatında önemli bir yere sahiptir. Bu önem; gerek Gelir Vergisi mükellefleri, gerek Kurumlar Vergisi mükelleflerinin vergi matrahının tespitine esas olan karların öz varlık mukayese yolu ile saptanmasından kaynaklanmaktadır³⁵. Türk Vergi Hukukunda, öz varlık, öz sermaye kavramı ile ifade edilmiştir. Bu konudaki dü-

²⁶ Hasan GÜL, Anonim Şirketlerde Nakdi Sermaye Taahhüdü ve Sermaye Taahhüdünün Yerine Getirilmesinin Yaptırımları, **Yaklaşım Dergisi**, ss. 212-218, Eylül 2013, Yıl 21, Sayı 249, s. 213

²⁷ Net aktifler; toplam aktifler toplamından, varlık hesaplarına ilişkin karşılıkların (şüpheli alacaklar karşılığı veya stok değer düşüklüğü karşılığı gibi) ile tüketim payları (amortismanlar gibi) ile zarar ve ödenmemiş sermaye varsa düşülmüşle bulunan değerdir.

²⁸ Feridun ÖZGÜR, **Muhasebe İlkeleri**, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü Araştırma ve Yarıdım Vakfı Yayını 1996, s. 25

²⁹ KÜÇÜKSAVAŞ, **a.g.e.**, s. 329

³⁰ SÜRMEN, **Muhasebe 2**, 2010, s. 212

³¹ Sabri BEKTÖRE, Yılmaz BENLİGİRAY, Nurten ERDOĞAN, **Dönem Sonu Muhasebe İşlemleri, (Envanter ve Bilanço)** Pelikan Tıp ve Teknik Kitapçılık Tic. Ltd. Şti. (Nisan Kitapevi), Ankara-Eskişehir, 2008, s. 156

³² İlerideki bölümlerde MSUGT'de öz kaynaklara ilişkin ilkeler incelenecektir.

³³ BEKTÖRE-BENLİGİRAY-ERDOĞAN, **a.g.e.**, s. 156

³⁴ İlerideki bölümde TTK'de öz kaynaklara ilişkin ilkeler incelenecektir

³⁵ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Rüştu ERİMEZ, **Şirketlerde Kar Dağıtımı ve Yedek Akçeler**, Tipo Neşriyat ve Basımevi, İstanbul, 1972, s. 6, Şükrü KIZILOL, **Vergi Usul Kanunu ve Uygulaması**, Cilt 2, Savaş Yayınları, Ankara, 1991, s. 1733 vd.

zenleme V.U.K.'un "Bilanço" başlığı altındaki 192. maddesinde yer almaktadır. V.U.K.'un 192. Maddesinde "Aktif toplamı ile borçlar arasındaki fark müteşebbisin işletmeye mevzu varlığını (öz sermaye) teşkil eder." denilmiştir. Bu tanımla, vergi hukukunda öz varlık, öz sermaye kavramı şeklinde, işletmenin aktif tarafındaki varlıkları ile borçları arasındaki olumlu fark olarak tanımlanmaktadır. V.U.K.'un 192. Maddesinin son fıkrasında "Öz sermaye pasif tablosuna kaydolunur ve bu suretle aktif ve pasif toplamları denkleştir. İhtiyatlar ve kar ayrı gösterilseler dahi öz sermayenin cüzileri sayılırlar" denilmiştir. Bu hüküm, vergi hukuku açısından öz sermayenin sermaye hesabından farklı olduğunu belirlemektedir.

Bilindiği gibi, muhasebe açısından sermaye; işletme sahip ve ortaklarının haklarının parasal değerlerinin toplamıdır. Ancak gerek görüldüğünde azaltılıp çoğaltılır. Oysa öz sermaye hesap dönemi içinde azalır veya çoğalır, yani sürekli değişikliğe uğrar. Nitekim 193 sayılı G.V.K.'nın 38. Maddesinde ticari kazanç, hesap dönemi sonu ve başındaki öz sermayeler arasındaki fark olarak belirlenmiştir. Öz sermaye ,müteşebbis varlığının belli bir hesap dönemi sonundaki gerçek miktarıdır. Öz sermayenin sermayeye eşit olması zorunlu değildir. Aksine, bu varlığın işletmenin ekonomik faaliyetlerinden dolayı, nominal sermayeden de farklı olması gerekir³⁶.

V.U.K.'un 175 ve mükerrer 257. Maddelerine dayanılarak Maliye Bakanlığı tarafından yayınlanan "Muhasebe Sistemi Uygulama Tebliği"nde; öz kaynaklar, "İşletme sahip veya ortaklarının bilanço tarihinde işletmeye yapmış oldukları sermaye yatırımlarının tutarını gösteren ödenmiş sermaye ile sermaye yedekleri, kar yedekleri,

geçmiş yılları zararları ve dönemin net karını ve zararını kapsar" şeklinde açıklanmıştır. Buna göre öz kaynaklar aşağıda belirtilen bilanço hesapları kapsamındaki 4 grup başlığı altında sınıflandırılan kalemlerinden oluşmaktadır³⁷:

- a) Ödenmiş Sermaye (Sermaye hesabı ile pasif düzenleyici nitelikteki ödenmemiş sermaye hesabından oluşmaktadır. Bu iki hesap arasındaki fark ödenmiş sermayeyi oluşturur.)
- b) Sermaye Yedekleri (Hisse senedi ihraç primleri, hisse senedi iptal karları, maddi duran varlık yeniden değerlendirme artışları, iştirakler yeniden değerlendirme artışları ve diğer sermaye yedekleri.)
- c) Kar Yedekleri (Yasal yedekle, statü yedekleri, olağanüstü yedekler, diğer yedekler ve özel fonlar.)
- d) Kar ve Zarar hesapları (Geçmiş yıllar ve cari döneme ait hesaplardan oluşmaktadır.)

2.2 TÜRK TİCARET KANUNUNDA ÖZ VARLIKLAR

ETTK 74'e göre; aktif toplam ile borçlar arasındaki fark tüccarın, işletmeye tahsis ettiği ana sermayeyi oluşturur³⁸. 6762 sayılı ETTK 74. Maddesinde Bilanço başlığı altında; "bilanço, envanterde gösterilen kıymetlerin tasnifi ve karşılıklı olarak değerleri itibariyle tertiplenmiş hulasasıdır. Bilançonun aktif tablosunda; mevcutlarda alacaklar ve varsa zarar, pasif tablosunda borçlar gösterilir.

Aktif yekünü ile borçlar arasındaki tacirin işletmeye tahsis ettiği ana sermayeyi teşkil eder. Ana sermayede pasif tablosuna kaydolunur ve bu suretle aktif ve pasif tabloların yekunları denkleştir. Yedek akçeler ve kar ayrı gösterilseler dahi, ana

³⁶ KIZILOT, a.g.e., s. 1722

³⁷ Mevlut ÖZER, *Denetim*, Cilt 2, Özkan Matbaacılık-Gazetecilik Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti., Ankara, 1997, s. 30

³⁸ SÜRME, *Muhasebe 2*, 2005, s. 222

sermayenin cüzileri sayılılar” şeklinde düzenlenmiştir.

Görüldüğü gibi, bu maddeye göre öz varlık ana sermaye kavramı ile gösterilmekte, yedek akçeler ve karı da kapsamaktadır. Bu yaklaşıma göre, öz varlığın kapsamı genel kurallar ve vergi hukukuna uygun gibi görünmektedir. Ancak hesaplamada, zarar bir varlık olarak aktif hesaplarda yer aldığından, burada öz varlık karşılığı olarak kullanılan ana sermaye, zarar durumunda olduğundan fazla olacaktır. Keza, ETTK'nın 463. Maddesine göre Anonim Şirketlerde sermaye ödenmemiş sermaye kadar fazla olacaktır. Bu durum muhasebe standartlarına ve genel kabul görmüş ilkelerine aykırıdır. Oysa işletmecilik açısından bakıldığında, zarar ve ödenmemiş sermaye varsa aktif toplamından indirilmesi gerekmektedir.

6762 sayılı eski Türk Ticaret Kanunu (ETTK)'nda sadece esas sermaye artırımına yer verilmiş, iç kaynaklardan sermaye artırımına değinilmemiştir. Bu nedenle, iç kaynaklardan sermaye artırımına öğreti yol göstermiştir. ETTK'nun sermaye artırımını konusunda kabul ettiği genel kural “şirketin esas sermayeye karşılık olan hisselerin veya hisse senetlerinin hedefleri tamamen ödenmedikçe genel kurulun yeni hisse senetleri çıkarmak suretiyle sermayenin artırılmasına karar vermeyeceği yönünde olmuştur. (ETTK, m 391)³⁹. İç kaynaklardan yapılan sermaye artırımlarında ise, öğretiyeye uygun olarak, esas sermayenin tamamen ödenmiş olması koşulu aranmamıştır⁴⁰.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (YTTK)'nda ise öz sermaye sistemi yanında kayıtlı sermaye sistemine de yer verilmiş ve sermaye artırımını “sermaye taahhüdü yoluyla sermaye artırımını, iç kaynaklardan sermaye artırımını ve şarta bağlı sermaye artırımını” olmak üzere üç başlık altında düzenlenmiştir⁴¹.

YTTK'nın, anonim şirketlere yönelik olarak öngördüğü yeniliklerden birisi, kapalı anonim şirketlere kayıtlı sermaye sistemini benimseme olanağının getirilmesidir. YTTK'da **esas sermaye** ve **kayıtlı sermaye** ayrımı da vurgulanmış, esas sermayenin “tamamı esas sözleşmede taahhüt edilmiş bulunan sermayeyi”, kayıtlı sermayenin ise “sermayenin artırılmasında yönetim kuruluna tanınmış yetki tavanını gösteren sermayeyi” ifade ettiği belirtilmiştir. (YTTK, m, 332/f.1)⁴².

Kapalı anonim şirketler, gerekli şartları haiz olmadıkları anda, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'ndan izin alarak kayıtlı sermaye sisteminden çıkabileceklerdir⁴³.

Sermaye artırımına, esas sermaye artırımına, esas sermaye sisteminde genel kurul; kayıtlı sermaye sisteminde ise yönetim kurulu karar verecektir. (YTTK, M. 456/E2)⁴⁴.

YTTK'de kayıtlı sermaye sisteminin düzenlenmesiyle beklenen sonuç, halka açık olan ve olmayan anonim ortaklıklarda kayıtlı sermaye sisteminin bütünlük arz etmesi, sadece halka açık olmaktan kaynaklanan farklılıkların mevcut olmasıdır. Ancak birbirine yakın zamanda yürürlüğe

³⁹ Soner ALTAŞ, Yeni TTK'DA Anonim Şirketlerin Sermaye Artırımları İçin Öngörülen Temel Yenilikler ve Değişiklikler, **Mali Çözüm**, ss. 137-148, Yıl 22, Kasım-Aralık 2012, s. 137

⁴⁰ Gönen ERİŞ, Anonim Şirketler Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1995, s.546; Ersin ÇAMOĞLU, Reha POROY, Ünal TEKİNALP, Ortaklıklar ve Kooperatifler Hukuku, 11 Basım, Arıkan Yayınları, İstanbul, 2005, s. 610. (Aktaran: Soner ALTAŞ, Yeni TTK'DA Anonim Şirketlerin Sermaye Artırımları İçin öngörülen Temel Yenilikler ve Değişiklikler, **Mali Çözüm**, ss. 137-148, Yıl 22, Kasım-Aralık 2012, s. 137 vd.)

⁴¹ ALTAŞ, **a.g.m.**, s. 138

⁴² **A.g.m.**, s. 139.

⁴³ **A.g.m.**, s. 139.

⁴⁴ **A.g.m.**, s. 139.

giren SPK ile YTTK'de düzenlenen kayıtlı sermaye sistemleri arasında, halka açıklık statüsüyle açıklanmayacak farklılıklar ortaya çıkmıştır⁴⁵.

6362 sayılı SPK'nun hükümlerinde, kayıtlı sermaye sisteminde sermaye artırımı yönteminde yapılan değişikliğe paralel olarak, payın doğum anı, YTTK hükümlerine uygun biçimde belirlenmiştir⁴⁶.

YTTK'de işletmelerin Finansal Tablolarının Kamu Gözetim, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu (KGK) tarafından yayınlanacak Türkiye Muhasebe Standartları'na (TMS) göre düzenlenmesi hükmedilmiştir.

TMS Kavramsal Çerçeve'de; finansal durumun ölçülmesiyle doğrudan ilgili unsurların varlıklar, borçlar ve öz kaynaklar olduğu belirlenmiştir. Bu tanımlamaya göre “öz kaynaklar, işletmenin varlıklar toplamından yabancı kaynakların indirilmesi suretiyle kalan kısımdır⁴⁷.”

Bir kalemin varlık, borç veya öz kaynaklar tanımı kapsamında yer alıp almadığını değerlendirirken sadece hukuki biçime değil, kalemin özüne ve ekonomik anlamına bakılır⁴⁸

Kavramsal Çerçeve “öz kaynaklar”, aynı zamanda “öz sermaye” olarak tanımlanmış olup “varlıklardan bütün borçlar düşüldükten sonra kalan kısım olarak tanımlanmışsa da bilançoda bir alt sınıflandırmanın olabileceği düzenlenmiştir. Örneğin, şirket olarak faaliyet gösteren bir işletmede hissedarların işletmeye koyduğu fonlar, dağıtılmamış karlar, dağıtılmamış karlardan ayrılan yedekler ve sermaye yedekleri (sermaye koruma düzeltmeleri) ayrı ayrı gösterilebilir. Böyle bir alt sınıflandırma yasal düzenlemeler

ve diğer kısıtlamalar çerçevesinde işletmenin öz kaynaklarını dağıtma veya mevcut işte kullanma olanakları göstereceği için finansal tabloları kullananların karar verme ihtiyaçlarına uygun olabilir. Bu alt sınıflandırma aynı zamanda bir işletmede hissedarlığı olan tarafların temettü dağıtımını veya sermayenin geri ödenmesi durumlarında farklı haklara sahip olduğunu da gösterebilir⁴⁹” şeklinde düzenlenmiştir.

Kavramsal çerçeveye göre “ana sözleşmelerde veya yasal düzenlemelerde, işletmenin ve işletmeye kredi verenlerin, işletmenin uğrayabileceği zararların etkisinden korunabilmesi için ihtiyat ayırmaları şart koşulabilir. İşletmeler, ülkedeki vergi kanunlarının bu tür ihtiyatların ayrılması halinde vergi muafiyeti ya da vergi indirimleri tanınması durumunda da diğer tür ihtiyatları ayırabilirler. Yasal ihtiyatların, ana sözleşmeye göre ayrılan ihtiyatların ve vergi ihtiyatlarının varlıkları ve tutarları, kullanıcıların karar verme ihtiyaçlarına uygun bilgiler olabilir. İhtiyatlar dağıtılmamış karlardan ayrılan kısım olup gider niteliğinde değildir.”

2.3 SERMAYE PİYASASI HUKUKUNDA ÖZ VARLIK

Sermaye piyasasında işlem gören halka açık şirketlerde tasarrufların, sermaye piyasasında hisse senetlerine yatırılması öngörülmüştür. Bu nedenle öz kaynakların otofinansman yolu ile değil, esas sermayeyi arttırma, yeni hisse senetleri ihraç etme yolu ile güçlendirilmesi esası benimsenmiştir⁵⁰.

2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa dayanılarak “Sermaye Piyasasında Mali Tablo ve Ra-

⁴⁵ Çağlar MANAVGAT, Kayıtlı Sermaye Sistemindeki Halka Açık Anonim Ortaklıklarda Payın Doğumu ve Satış Sürecine Etkileri, **BATİDER**, ss.5-20, Eylül 2015, Cilt XXXI, Sayı 3, s.6

⁴⁶ **A.g.m.**, s.6

⁴⁷ Kavramsal Çerçeve 4.4/c

⁴⁸ Kavramsal Çerçeve 4.6

⁴⁹ Kavramsal Çerçeve 4.20

⁵⁰ Yaşar KARAYALÇIN, **Muhasebe Hukuku**, Banka ve Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1988, s 92

porlara İlişkin Esaslar ve Kurallar Hakkında Tebliğ’inde 3 nolu: ekinde “Öz Sermaye, işletmenin net aktif toplamının ortaklık tarafından karşılanan kısmını ifade eden tutarların yer aldığı grubu oluşturur” denilmiş ve bu grubun Sermaye, Sermaye Taahhütleri (bir indirim kalemi olarak), Emisyon Primi, Yeniden Değerleme Değer Artışı (Duran Varlıklarda Değer Artışı, İştirakler ve bağlı Ortaklıklardaki Değer Artışı), Yedekler (yasal yedekler, statü yedekleri, özel yedekler, olağanüstü yedek, maliyet artış fonu, sermayeye eklenecek istiraklı hisseleri ve gayrimenkul satış kazançları, geçmiş yıl karı) ve Net Dönem Karı’nı kapsadığı açıklanarak belirtilmiştir.

Kayıtlı sermaye sisteminde yapılan sermaye artırımının temel özelliklerinden birisi, satış süresi sonunda satılmayan payların iptal edilebilmesidir. SPKn 18.3 hükmünde, kayıtlı sermaye sisteminde sermaye artırımını yapılabilmemesinin ön koşulları arasında, satılmayan payların iptal edilmesi anılmıştır⁵¹. SPKn 18.3 maddesinde öngörülen satılmayan payların iptali kavramını, payın tescille doğduğu hukuki düzen çerçevesinde değerlendirmek gerekir. Esasen pay tescille doğduğuna göre, tescilden önceki dönemde, yönetim kurulunca artırılması kararlaştırılan sermayenin bir kısmının satışının yapılamaması nedeniyle gerçekleştirilecek iptal işlemi, teknik anlamda bir “pay” iptali niteliği taşımayacaktır⁵². SPKn 18.3 hükmünde öngörülen pay iptali, yönetim kurulunun sermaye artırımını kararındaki tutarın, pay bedeline mahsuben fiilen tahsil edilen tutara uygun olarak değiştirilmesidir⁵³.

Sermaye Piyasası Kurulu’nun (SPK) yayınladığı Pay Tebliği’nin 9 ve 10 madde hükümlerinde, “satışa hazır bekletilen paylar” olarak adlandırılan bir satış yöntemi düzenlenmiştir. Esas itibarıyla ilk halka arzı izleyen bir yıllık süre içinde, kayıtlı sermaye sisteminde olması zorunlu olan ortaklığın belli bir sınıra kadar, önceden alınan bir artırım kararı çerçevesinde piyasada pay satmasına ve satılan payların toplu olarak süre sonunda sermaye olarak tescil edilmesine dayalı bir sistemin, ilk halka arz sonrasında payların piyasa derinliğini ve fiyatı düzenleyici işlevi vardır. İsteğe bağlı olarak kullanılabilir bu satış yönetiminde, sermaye artırım süreci bir yıllık döneme yayılabilmekte ve kayıtlı sermaye sistemindeki ortaklık bu süreçte münferit pay satışları yapabilmektedir⁵⁴.

Şarta bağlı sermaye artırımının merkezinde değiştirme ve alım hakları bulunmaktadır. Değiştirme hakkında kişiler, kural olarak, bir karz akdi çerçevesinde şirkete ödünç para vermişlerdir ve yine bu sözleşme ile kendilerine söz konusu ödünç vade tarihinde faizi ile birlikte geri isteme veya bundan vazgeçerek şirket paylarını edinme hakkı tanınmıştır⁵⁵. Bu haklar, kural olarak, YTTK’nın 463 madde hükümlerine göre şirket esas sözleşmesinde yer alan ve şarta bağlı sermaye yaratılmasına imkan tanıyan bir dayanak hükmünün varlığı halinde bahsedilebilir⁵⁶. Kanun hükmü, alım veya değiştirme haklarının tahvil veya tahvil benzeri borçlanma araçları üzerinden bahsedilebileceğini, değişimin bu çerçevede yapılabileceğini öngörmektedir⁵⁷. YTTK hükümlerine göre şarta bağlı sermaye artışı halka açık

⁵¹ MANAVGAT, .a.g.m., s.17

⁵² A.g.m., s.17

⁵³ A.g.m., s.17

⁵⁴ A.g.m., 17 vd.

⁵⁵ P.FORSTMOSER, A. MEIER-HAYOZ, P.NOBEL, *Schweizerisches Aktienrecht*, Bern, 1996, s.28 (Aktaran: Koray DEMİR, Şarta Bağlı Sermaye Artırımında Tahvil Benzeri Borçlanma Araçları Kavramı, , **BATİDER**, ss.59-74, Eylül 2015, Cilt XXXI, Sayı 3, s.59

⁵⁶ Koray DEMİR, Şarta Bağlı Sermaye Artırımında Tahvil Benzeri Borçlanma Araçları Kavramı, , **BATİDER**, ss.59-74, Eylül 2015, Cilt XXXI, Sayı 3, s.59

⁵⁷ A.g.m., s.61

olmayan şirketlere uygulanır. Ancak bu şirketler dahi, şarta bağlı sermaye artırımına konu edilebilecek borçlanma senetlerinin ihracı bakımından Sermaye Piyasası Kurulu'na başvurmak ve Kurul'dan onay almaları gereklidir⁵⁸. Sermaye Piyasası Borçlanma Araçları Tebliği'ne göre, borçlanma senedi tahvil veya bono olabilir⁵⁹.

30.12.2012 tarih ve 28513 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu (SPK.) ve 6102 sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu (YTTK.) ile getirilen yeniliklere uyum sağlanması amacıyla Sermaye Piyasası Kurulu 13.06.2013 tarih ve 28676 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandığı II-14.1 sayılı Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliği ile Finansal tablolarının hazırlanmasında Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından yayımlanan TMS/TFRS'nin esas alınması hüküm altına alınmıştır. Bu düzenlemeye göre SPK'ya göre öz kaynaklar, TMS/TFRS'de yapılan düzenlemeye göre olacak ve YTTK ile uyumlu olacaktır.

2.4 ÖZ KAYNAĞIN SAPTANMASI

Daha önce belirtildiği gibi, öz kaynak diğer değişle öz varlık, aktif tarafındaki net varlıklar ile borçlar arasındaki farktır. Öz kaynağın saptanabilmesi için bilançonun belirlenmesi gerekmektedir. Bu belirlemede öz kaynakların kapsamını oluşturan hesap gruplarının tam ve doğru bir şekilde saptanması birinci koşuldur. Diğer önemli koşul ise, dönem sonunda belirlenen bilançodaki tüm hesaplara (kalemlerin) ait envanterin tam, doğru ve kurallara göre değerlendirilmesidir. Başka bir değişle, öz kaynaklar, varlıkları ve borçları oluşturan hesapların (kalemlerin) ölçülmesi sonucunda belirlenir. Varlıkların ve

borçların ölçülmesinde, tarh maliyet, cari maliyet, gerçekleşebilir değer, bugünkü değer gibi birkaç farklı ölçüm esasları vardır. Bu ölçüm esasları dönem karını ve öz kaynakları doğrudan etkilenmektedir⁶⁰. Değerleme kuralları muhasebe standartlarına, vergi hukukuna, ticaret hukukuna ve sermaye piyasası hukukuna göre farklıdır.

Bu farklılığa rağmen bilanço ilkeleri çerçevesinde V.U.K.'a göre çıkarılan Muhasebe Sistemi Uygulama Genel tebliğinde (MSUGT) yer alan "Öz kaynaklara ilişkin İlkeler" genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uyumlu olup, bu çalışmada bu ilkeler esas alınmıştır. MSUGT'ye göre öz kaynaklara ilişkin ilkeler, açıklamalarıyla birlikte şöyledir;

- 1- *"İşletme sahip ve ortaklarının, sahip veya ortak sıfatlarıyla işletme varlıkları üzerindeki hakları öz kaynaklar grubunu oluşturur.*
 - a- *İşletmenin bilanço tarihindeki ödenmiş sermayesi ile*
 - b- *İşletme faaliyetleri sonucu oluşup, çeşitli adlar altında işletmede bırakılan karlar ile dönem net karı (zararı) bilançoda öz kaynaklar grubu içinde gösterilir."*

Bu ilke, öz kaynak kavramını "işletme sahip ve ortaklarının işletme üstündeki hakları" şeklinde tanımlamaktadır. İşletme sahip ve ortaklarının hakları arasında, işletme sahip veya ortakları tarafından işletmeden tahsis edilen varlıklarla birlikte işletme tarafından yaratılmış ve her ne ad altında olursa olsun işletmede bırakılmış değerlerden oluştuğu belirtilmektedir⁶¹.

- 2- *"İşletmenin ödenmiş sermayesi bilançonun kapsamı içinde tek bir kalem olarak gösterilir.*

⁵⁸ A.g.m., s.64

⁵⁹ A.g.m., s.59

⁶⁰ Yıldız ÖZERHAN, Serap YANIK, IFRS/IAS ile Uyumlu TFRS/TMS, Genişletilmiş 3. Baskı, TÜRMOB Yayınları No: 475, s.20

⁶¹ HACİRÜSTEMOĞLU-PEKDEMİR-TÜRKER-ASLAN, a.g.e., s. 44

Ancak, esas sermaye özellikleri farklı hisse gruplarına ayrılmış bulunuyorsa, esas sermaye hesapları her grubun haklarını, kar ve tasfiye paylarının dağıtımında sahip olabilecekleri özellikleri ve diğer önemli özellikleri yansıtmak biçimde bilançonun dipnotlarında gösterilmelidir.”

Bu ilkeye göre, bilançoda ödenmiş sermaye, esas sermaye ve ödenmemiş sermaye arasındaki fark olarak gösterilir. Esas sermaye farklı özelliklere sahip ise (bazı imtiyazlara sahip gibi) bu durum bilançoda gösterilmemekler birlikte, esas sermayedeki farklılıkların ilgili gruplara sağladığı hakların kar ve tasfiye paylarının dağıtımında sahip olabilecekleri özelliklerin bilançonun dipnotlarında açıklanması zorunludur⁶².

3- *İşletmenin hissedarları tarafından yatırılan sermayenin devam ettirilmesi gerekir. İşletmeden herhangi bir zararın ortaya çıkması, herhangi bir nedenle öz kaynaklarda meydana gelen azalmalar, hem dönemsel hem de kümülatif olarak izlenmeli ve kaydedilmelidir.”*

Bu ilkeye göre işletmeye transfer edilen değer işletmenin emrinde kalması gerekir. Buna göre “Esas Sermaye”, “Hisse Senedi İhraç Primleri”, “Hisse Senedi İptal Kararları” hesaplarında azaltım veya dağıtım yapılması gereği vardır⁶³. Diğer taraftan işletme açıkları veya herhangi bir zararın ortaya çıkması, dönem karından daha fazla kar payı dağıtımı veya işletmenin kendi hisselerinden yürürlükteki kanunlara uygun olarak satın alınması nedenlerinden biri yüzünden öz kaynakların azalması durumunda, azalan öz kaynak tutarının, hem dönemsel olarak hem de kü-

mülatif olarak (geçmiş yıllara da ait olanlar) kaydedilmeli ve izlenmelidir⁶⁴. Bu ilke gereği işletmelerin hepsinin bir öz varlığa sahip oldukları söylenemez. Bazı hallerde işletmenin borçları varlıklarından daha fazla olabilir. Bu gibi durumlarda öz varlıklar eksi değerde olacağından işletmenin öz varlığından bahsedilemez; “borca batık işletme” vardır.⁶⁵

4- *“Öz kaynakların bilançoda net olarak gösterilmesi için geçmiş yıllar zararları ile dönem zararı, öz kaynaklar grubunda indirim kalemleri olarak yer alır.”*

Bu ilkeye göre hem dönem zararı, hem geçmiş dönemlere ait zararlar pasif düzenleyici hesap olarak öz kaynaklar grubunda eski değerde indirilecek şekilde yer alır. Bu durumda öz kaynaklar net olarak elde edilir. Bu ilke, işletme ekonomisi gereği gerçekleri yansıtmaktadır.

5- *“Öz kaynaklar, ödenmiş sermaye, sermaye yedekleri, kâr yedekleri, geçmiş yıllar kârları (zararları) ve dönem kârı (zararı)ndan oluşur. Kâr yedekleri yasal, statü ve olağanüstü yedekleri ile yedek niteliğindeki karşılıklar, özel fonlar gibi işletme faaliyetleri sonucunda elde edilen kârların dağıtılmamış kısmını içerir. Sermaye yedekleri ise hisse senedi ihraç primleri, iptaledilen ortaklık payları, yeniden değerlendirme değer artışları gibi kalemlerden meydana gelir. Sermaye yedekleri, gelir unsuru olarak gelir tablosuna aktarılamaz.”*

Bu ilke bilançoda öz kaynaklar başlığı altında yer alan gruplar ve bunların kapsadığı kalemleri belirlemektedir.

⁶² Bu ilke, Devlet Planlama Teşkilatı tarafından İktisadi Devlet Teşekkülleri için yapılan çalışmada, “Esas sermaye, özellikleri farklı hisse gruplarına ayrılmış bulunuyorsa, esas sermaye hesapları her grubun haklarını, kar ve tasfiye paylarının dağıtımında sahip olabilecekleri öncelikleri ve diğer önemli özellikleri aksettirmeli ve buna göre düzenlenmelidir” şeklinde olup farklı özelliklerin bilançoda kalemler halinde gösterilmesi istenmektedir.

⁶³ HACİRÜSTEMOĞLU, PEKDEMİR, TÜRKER, ASLAN, a.g.e., s.44

⁶⁴ T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, a.g.e., s. 47

⁶⁵ ERİMEZ, a.g.e., s. 7

2.5 ÖZ KAYNAKLARIN BİLANÇODAKİ YERİ VE GÖSTERİLMESİ

Bilançoda “öz kaynaklar” bilançonun sağ tarafındaki pasifler arasında “Kısa Vadeli Borçlar” ile “Uzun Vadeli Borçlar”dan sonra “Öz kaynaklar” başlığı altında gösterilir. Öz kaynak başlığı altında yer alan kalemler MSUGT’de belirtildiği üzere bilançoda şu şekilde gösterilmektedir:

A- ÖDENMİŞ SERMAYE

- 1- SERMAYE
- 2- ÖDENMEMİŞ SERMAYE (-)

B- SERMAYE YEDEKLERİ

- 1- HİSSE SENEDİ İHRAÇ PRİMLERİ
- 2- HİSSE SENEDİ İPTAL KARARLARI
- 3- MADDİ DURAN VARLIKLARI YENİDEN DEĞERLEME ARTIŞLARI
- 4- İŞTİRAKLER YENİDEN DEĞERLEME ARTIŞLARI
- 5- DİĞER SERMAYE YEDEKLERİ

C- KAR YEDEKLERİ

- 1- YASAL YEDEKLER
- 2- STATÜ YEDEKLERİ
- 3- OLAĞANÜSTÜ YEDEKLERİ
- 4- DİĞER KAR YEDEKLERİ
- 5- ÖZEL FONLAR

D- GEÇMİŞ YILLAR KARLARI

- 1- GEÇMİŞ YILLAR KARLARI

E- GEÇMİŞ YILLAR ZARARLARI (-)

- 1- GEÇMİŞ YILLAR ZARARLARI (-)

F- DÖNEM NET KARI(ZARARI)

- 1- DÖNEM NET KARI
- 2- DÖNEM NET ZARARI (-)

Bu yapı hesap planına aşağıdaki şekilde yansımaktadır.

50 ÖDENMİŞ SERMAYE

- 500 SERMAYE
- 501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE (-)
- 502 SERMAYE DÜZELTMESİ OLUMLU FARKLARI
- 503 SERMAYE DÜZELTMESİ OLUMSUZ FARKLARI (-)

52 SERMAYE YEDEKLERİ

- 520 HİSSE SENEDİ İHRAÇ PRİMLERİ
- 521 HİSSE SENEDİ İPTAL KARLARI
- 522 M.D.V. YENİDEN DEĞERLEME ARTIŞLARI
- 523 İŞTİRAKLER YENİDEN DEĞERLEME ARTIŞLARI
- 529 DİĞER SERMAYE YEDEKLERİ

54 KAR YEDEKLERİ

- 541 STATÜ YEDEKLERİ
- 542 OLAĞANÜSTÜ YEDEKLER
- 548 DİĞER KAR YEDEKLERİ
- 549 ÖZEL FONLAR

57 GEÇMİŞ YILLAR KARLARI

- 570 GEÇMİŞ YILLAR KARLARI

58 GEÇMİŞ YILLAR ZARARLARI

- 580 GEÇMİŞ YILLAR ZARARLARI

59 DÖNEM NET KARI (ZARARI)

- 590 DÖNEM NET KARI (Vergi Sonrası)
- 591 DÖNEM NET ZARARI

Bu kalemler ilerideki bölümlerde açıklanacak, her kalemin farklı mevzuat düzenlemelerinin karşısındaki durumu ile muhasebe standartlarındaki konumu irdelenecektir.

2.6 ÖZ KAYNAKLAR TABLOSU VE ÖZ KAYNAKLAR DEĞİŞİM TABLOSU

Temel mali tabloları oluşturan bilanço ve gelir tablosuna ek tablolardan biri olarak öz kaynaklar (öz sermaye) tablosu hazırlanmaktadır. Bu tabloya dayanılarak finans uzmanları tarafından yorumlar yapılmaktadır⁶⁶.

Bir işletmenin sermaye, yedek akçe ve dağıtılmayan karlarını gösteren rapora öz sermaye (yani öz kaynak) tablosu adı verilmektedir. Bu tablo daha önce belirtildiği gibi vergi kanunlarına göre gerçek ve tüzel kişilerin gelir ve kurumlar vergisi matrahlarının yıl başındaki ve yıl sonundaki öz sermayelerin mukayesesi ile saptanmasında kullanılmaktadır⁶⁷.

Öz kaynaklar ile ilgili diğer bir rapor MSGUT'taki düzenlemeye göre "öz kaynaklar değişim tablosu" olup düzenlendiği dönem itibarıyla öz kaynak kalemlerinde meydana gelen değişimleri, diğer bir ifade ile artış veya azalışları bir bütün olarak özetleyen tablodur. Dolayısıyla bu tablonun düzenlenmesindeki amaç, öz kaynaklar kapsamındaki kalemlerde meydana gelen artış ve azalışları nedenleri ile nereden sağlandıkları veya nerelerde kullanıldıkları konusunda ayrıntılı bilgi içerir⁶⁸. "Öz kaynaklar değişim tablosu" bu çalışmada ayrıca incelenmeyecektir.

3- ÖZ KAYNAKLAR KAPSAMINDAKİ BİLANÇO KALEMLERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Öz kaynaklar kapsamındaki bilanço kalemlerini MSGUT'a göre ödenmiş sermaye, sermaye yedekleri, kar yedekleri ile kar ve zarar hesapları şeklinde 4 hesap grubundan oluştuğu belirlenmiştir. Bu hesap gruplarının içerdiği bilanço kalemlerinin içeriği, muhasebeleştirilmesi ve işleyişleri ile çeşitli mevzuatlar karşısındaki durumu irdelenerek incelenecektir.

Kelime anlamı olarak "yararlanma, faydalanma belgesi" anlamına gelen intifa senetleri senet sahibine, senedi tanzim eden şirkete ortak olma veya oy hakkı vermemekle birlikte, şirketin kanunda sayılan bazı işlemlerinden faydalanma olanağı sağlar. Buna göre intifa senedi sahibine net kara iştirak, şirketin tasfiyesi sonucunda kalan tutara katılma veya yeni çıkarılacak payları alma (Rüçhan) hakkı tanıyabilecektir.(YTKK md. 503/1)⁶⁹

İşletmeler genelde adi hisse senedi yerine, çeşitli sözleşme hakları olan "öncelikli hisse senedi" çıkartmayı tercih eder. Bu haklar içinde açıklanmış kâr payı ve/veya ya işletme likidite edildiğinde adi hisse senedi sahiplerinden önce bazı varlıkların dağıtılması yer alır⁷⁰.

Sermaye; işletmenin kuruluşu sırasında veya daha sonraki bir tarihte yapılan sermaye artırımı sırasında ortaklar tarafından işletmeye getirilen kaynakları ifade eder⁷¹.

⁶⁶ Ralph Dale KENNEDY, Stewart Yarwood McMULLEN, **Finansal Durum Tabloları**, Çeviren: Atilla Gönenli, İktisat Fakültesi, İşletme İktisadi Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1967, s. 211 vd.

⁶⁷ Osman Fikret ARKUN, Mali Durum Tabloları ve Bilanço, **Bilanço ve Kar Zarar (11. Türkiye Muhasebe Kongresi)** Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği, İstanbul, 1970, s. 20

⁶⁸ HACIRÜSTEMOĞLU-PEKDEMİR-TÜRKER-ASLAN, a.g.e., s.178

⁶⁹ Özdem SATICI TOPRAK, Anonim Şirketlerde Kuruculara Tanınabilecek Menfaatler, **Yaklaşım Dergisi**, ss.247-250, Temmuz 2014, Yıl 22, Sayı 259, s. 247

⁷⁰ Thomas, R. ITELSON, **Financial Statements**, Revised and Expanded Edition, Career Press, 2009, s.39

⁷¹ BEYAZITLI-ÇELİK-GÜRDAL, a.g.e, 649

Mevcut pay sahiplerinin taahhütlerini artırmak yahut yeni pay senetler çıkarmak suretiyle yapılan sermaye artırımını “dış kaynaklardan sermaye artırımını” olarak adlandırılır. Sermaye artırımını şirket mal varlığında bulunan bazı kaynakların kullanılması “iç kaynaklardan esas sermaye artırımını” olarak kabul edilmektedir⁷². Kayıtlı sermaye sistemine alınan ortaklıklarda çıkarılmış sermaye, sermaye hesabında izlenir⁷³.

Sermaye hesabının işleyişiyle ilgili olarak dikkat edilmesi gereken husus, kişi işletmeleri ile şirketlerde sermaye oluşumunun, dolayısıyla da hesabın kullanımının farklı olduğudur⁷⁴.

Şirketlerde önce sermaye taahhüt edilir ve bu taahhüt yerine getirilir. Dolayısıyla “Sermaye Hesabı” “Ödenmemiş Sermaye Hesabı” ile karşılıklı çalışır. Kişi işletmelerinde ise, sermaye hesabı işletmeye getirilen varlıklar ile üstlenilen borçlar arasındaki fark olarak karşımıza çıkar⁷⁵.

3.1 ÖDENMİŞ SERMAYE

Ödenmiş sermaye işletmenin ortaklara olan borcunu gösterir⁷⁶. Başlangıçta indirimli olarak satılan hisseler “tamamı ödenmiş ve sahiplerine itibari değerinden fazla bir mali sorumluluk yüklemeyen hisseler” şeklinde çıkarılabilir, ortaklık yönünden tamamı ödenmiş sayılmak, ortaklığın alacaklılar bakımından aynı anlama gelmez. Ortaklık borçlarını ödeyemeyecek duruma düşürse, alacaklılar, ortaklardan, alacaklılarının tamamını ya da bir kısmını karşılayacak ölçüde iskonto

tutarı kadar ödeme yapmaları istemiyle dava açılabilirler⁷⁷.

Hisseler için ödenmiş tutarların doğru bir sunumunu vermek amacıyla hisse iskonto hesapları açılmalıdır. Hisse iskontoları, bir gelir işlemi olmayıp sermaye ile ilgili bir işlem olduğundan, gelire yüklenmemelidir. Eğer bir ortaklık hissesi iskontoları bir sermaye dışı sabit değerler hesabına geçirmişse ortakların yükümlülüğü bu suretle ortadan kaldırılamaz⁷⁸.

Tek sahipli işletmenin sermayesi, girişim sahibinin “sermaye hesabının” ve “kişisel hesabının” (eğer bir kişisel hesap kullanılmakta ise) kalıntılarının toplamından oluşur⁷⁹.

Hisse Senetleri Primleri ve İskontoları: Hisse senetlerinin yazılı ya da itibari değerleri üstünde bir değerle ihraç edilmesi halinde, fazlalık, ödenmiş sermayeyi temsil eder ve uygun biçimde isimlendirilmiş “Ödenmemiş Sermaye” hesabında gösterilir⁸⁰.

Rüçhanlı hisseler bazen hissenin itibari değerini birkaç puan aşan itfa değeri verilebilir. Bu değere itfa primleri denilmektedir. İtfa primlerinin nedenleri çeşitlidir; hisse alımını teşvik görünümü vermek, çıkaran ortaklıkça gösterilen dolaylı güven ve ortakların olumlu kararını alma zorunluğu olmadan, ortaklığın hisseleri itfa ayrıcalığı gibi⁸¹.

MSGUT’a göre “Ödenmiş Sermaye” öz kaynakların ilk alt grubunu oluşturmaktadır. Bu

⁷² Orhan Nuri ÇEVİK **Şirketler Hukuku**, Basım, Yetkin Yayınları, Ankara, 1994, s. 358 (Aktaran: Soner ALTAŞ, Yeni TTK’DA Anonim Şirketlerin Sermaye Artırımları İçin Öngörülen Temel Yenilikler ve Değişiklikler, **Mali Çözüm**, ss. 137-148, Yıl 22, Kasım-Aralık 2012, s. 137)

⁷³ KARACAN, **a.g.e.**2, s.408

⁷⁴ **A.g.m.**, s.409

⁷⁵ **A.g.m.**, s.408

⁷⁶ Yaşar KARAYALÇIN, **Bilanço Hukuku**, Banka ve Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1979, s.55

⁷⁷ HOLMES-OVERMYER, **a.g.e.**, s. 382.

⁷⁸ **A.g.m.**, s. 382.

⁷⁹ **A.g.m.**, s. 381.

⁸⁰ **A.g.m.**, s. 381 vd.

⁸¹ **A.g.m.**, s. 383 vd.

grup “Sermaye Hesabı” ile “Ödenmemiş Sermaye Hesabı”nı içermektedir.

Sermaye kavramı, halk dilinde, yatırıma ayrılmış bir miktar para (bir meblağ) anlamına gelmektedir⁸². Sermayenin hukuki anlamı ise sahiplik (mülkiyet) ölçğine dayanır. Buna göre bir kimşenin veya bir işletmenin sahipliğine dahil olan ekonomik varlıklar sermayeyi oluştururlar. Bunların girişimcinin mal varlığına dahil olmaları yeterlidir⁸³.

Hesap bakımından, yani muhasebede sermaye, hukuki anlamdaki sermaye gibi sahiplik ölçğine dayanır. Bu anlamda sermaye işletme varlıklarının para birimi ile belirtilmiş net toplamıdır⁸⁴.

Sermaye, hukuki bakımdan, temel (esas veya ana) sermaye, nominal (itibari) sermaye, ödenmiş sermaye ve ödenmemiş sermaye terimleriyle anılır.

MSGUT’a göre, ödenmiş sermaye bir hesap olmayıp, bilanço düzenlendiğinde “Sermaye Hesabı” ile eksi değere sahip olan “Ödenmemiş Sermaye Hesabı”nın farkından oluşmaktadır. Sermaye bilançoda 500 no’lu hesap grubu olarak yansımaktadır.

Bilançonun hazırlanmasında “Ödenmiş Sermaye” aşağıdaki örnekte belirtildiği şekilde saptanır;

A işletmesinin dönem sonunda 500 numaralı “Sermaye Hesabı”nın alacak bakiyesi 10.000.000.-TL’dir. “Ödenmemiş Sermaye Hesabı”nın borç bakiyesi 2.000.000.-TL’dir.

Bun göre bilanço hazırlanırken 500 no’lu “Ödenmiş Sermaye” öz varlık başlık altında şöyle olacaktır:

A- Ödenmiş Sermaye	8.000.000.- TL
1- Sermaye	10.000.000. TL
2- Ödenmemiş Sermaye (-)	2.000.000.-TL

3.1.1. SERMAYE

İşletmelerin birer tüzel kişilik olarak hukuksal varlıklarını kazanmaları için gerekli unsurlardan biri de sermayedir⁸⁵. İşletmenin kuruluşunda veya sermaye arttırılmasında, işletme sahip veya ortaklarının işletmeye vermeyi yükümlendikleri hisselerin toplamı MSGUT’a göre 500 no’lu “Sermaye Hesabı”da izlenir.

Bu hesap işletmenin hukuki yapısına göre alt hesaplara ayrılarak kullanılır. Örneğin şahıs işletmelerinde bu hesap ortakların isimlerine göre alt ayrıma tabi tutularak her ortağın sermaye haklarını izlemek mümkündür. Sermaye şirketlerinde 8özellikle anonim şirketlerde) bu hesabın alt ayrımları ortakların adları yanısıra hisselerin niteliklerine göre de yapılır.

Genellikle, TTK’ya göre işletmeye tahsis edilen veya işletmelerin ana sözleşmelerinde yer alan ve Ticaret Sicilinde tescil edilmiş bulunan sermaye tutarı bu hesapta yer alır. SPK mevzuatına göre kayıtlı sermaye sistemine alınan ortaklıklarda bu hesapta yalnız çıkarılmış sermaye gösterilir. Kayıtlı sermaye tavanı ayrıca dipnotlarda belirtilir⁸⁶.

a- Hesabın Bölümlenmesi

“Sermaye Hesabı” hisse türlerine veya ortakların adlarına göre bölümlenebilir.

⁸² Kemal TOSUN, **İşletme Yönetimi**, Birinci cilt, İ.Ü.İşletme Fakültesi Yayını, İstanbul, 1974, s. 236

⁸³ **A.g.e.**, s. 228 vd.

⁸⁴ **A.g.e.**, s. 239

⁸⁵ **GÜL, a.g.e.** s. 212

⁸⁶ HACIRÜSTEMOĞLU-PEKDEMİR-TÜRKER-ASLAN, **a.g.e.**,s. 311 vd.

b- Hesabın İşleyişi

“Sermaye Hesabı”, sermaye tahsisinde veya sermaye artırılmasında alacaklandırılır, buna karşılık “Ödenmemiş Sermaye Hesabı”na borç kaydedilir.

3.1.2 ÖDENMEMİŞ SERMAYE

İşletmeye tahsis edilen veya ortaklar tarafından yüklenilen sermaye tutarının henüz ödenmemiş kısmı olup MSGUT’a göre 501 no’lu “Ödenmemiş Sermaye Hesabı”nda izlenir ve bilanço hazırlanırken bir indirim kalemi olarak eksi değerde “Sermaye”nin altında gösterilir. Bu hesap TTK’ye göre bir aktif kalem olarak değerlendirilmesine ve 1994 yılına kadar Türk Muhasebe Uygulamasında yer almasına rağmen, 1994’ten bu yana genel kabul görmüş uygulama MSGUT’a uygun olarak yapılmakta ve bilançoda pasif düzenleyici bir hesap olarak bir indirim kalemi şeklinde eksi değerde gösterilmektedir. SPK mevzuatına göre hazırlanan bilançolarda bu hesap bir indirim kalemi olarak “Sermaye Taahhütleri” adı altında gösterilmektedir.

a) Hesabın Bölümlenmesi

“Ödenmemiş Sermaye Hesabı”, “Sermaye Hesabı”na paralel olarak hisse türlerine veya ortakların adlarına göre bölümlenir.

b) Hesabın İşleyişi

Ödenmemiş Sermaye Hesabı, sermaye tahsisinde veya sermaye artırılmasında borçlandırılarak buna karşılık “Sermaye Hesabı” alacaklandırılarak işletilir. Ödenmemiş sermayeye mahsuben ödeme yapıldıkça ilgili “Kasa Hesabı” veya “Bankalar Hesabı” borçlandırılır, “Ödenmemiş Sermaye Hesabı” alacaklandırılır.

ÖRNEK: Ahmet Gür ve Salih Solak 500'er bin

TL koyarak 1 milyon sermayeli bir kolektif şirket kurmuşlar ve kuruluşta 250'şer milyonu bankaya yatırmışlardır. Bu işlemin hesap işleyişi şöyledir:

_____ / _____

501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE HESABI	1.000.000.-TL
501.01 Ahmet Gür	500.000.-TL
501.02. Salih Solak	500.000.-TL
500 SERMAYE HESABI	1.000.000.-TL
500.01 Ahmet Gür	500.000.-TL-
500.02 Salih Solak	500.000.-TL

(Şirket kuruluşunda taahhüt edilen)

_____ / _____

102. BANKALAR HESABI	500.000.-TL
102.01. A Bankası	500.000.-TL
501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE HESABI	500.000.-TL
501.01. Ahmet Gür	250.000.-TL
501.02. Salih Solak	250.000.-TL

(Ödenen sermaye taahhüdü)

_____ / _____

Dönem sonunda hazırlanacak bilançoda, kolektif şirketin ödenmiş sermaye grubu şöyle olacaktır:

_____ / _____

A- Ödenmiş sermaye	500.000-TL
1- Sermaye	1.000.000.-TL
2- Ödenmemiş Sermaye(-)	500.000.-TL

3.1.3 YEDEK AKÇELER

Ticaret kanunu hükümleri, ortaklar genel kuruluna geniş yetki vermiştir. İşletmelerin ortaklar kurulu dönem karını hiç dağıtmayarak ya da az dağıtarak yedek akçelerini artırmak suretiyle öz kaynaklarını artırma olanağına sahiptir⁸⁷.

Yedek akçeler çeşitli amaçlar için işletmenin net karından ayrılmış, ortaklara dağıtılmamış, başka deyimle birikmiş kardır⁸⁸. Yedekler (dağıtılmayan karlar) işletmenin faaliyetleri sırasında çeşitli şekillerde oluşan ve ortaklara dağıtılmayıp işletmede bırakılan veya henüz dağıtım konusu yapılmamış olan değer artışlarından ve karlardan oluşur. Yedekler genellikle işletmenin sürekliliğini ve gelişmesini sağlamak, alacaklıların haklarını korumak, iş hayatındaki belirsizliklerden kaynaklanan riskleri azaltmak, gelecekteki olası zararları karşılamak, kar dağıtımında istikrar sağlamak ve iş hacminin gelişmesi nedeniyle artacak işletme sermayesi ihtiyacını karşılamak gibi nedenlerle ayrılır⁸⁹.

İsviçre hukukuna göre yedek akçeler, işletmenin ortaklık esas sermayesini aşan net varlığıdır. Herhangi bir amaca tahsisi nedeniyle, pay sahipleri ve diğer ilgililere dağıtılamayan kardan, ortaklık sermayesine ek olarak ayrılmış malvarlığı parçasıdır⁹⁰. Fransız hukukunda, geniş anlamda yedek akçe, öz sermayenin yani net aktifin, ortaklık esas sermayesi üstünde kalan kısmı

olarak tanımlanmakta; dar anlamda ise “sermayeye ilave edilmeyip işletme emrinde bırakılan her çeşit karlar” şeklinde ifade edilmektedir⁹¹.

Yedekler, net karın; öz kaynaklar bünyesini sağlam tutmak, işletmenin devamlılığını ve gelişmesini, ortakların ve alacaklıların haklarının korunmasını sağlamak ve öz kaynaklarda faaliyet sonunda doğabilecek azalışları (zararları) karşılamak amacıyla işletmede alıkonan kısmıdır⁹². Yedekler yapısal olarak ya sermaye ya da kârdan gelir. Yedek akçeler hissedarlara dağıtılmaz (likiditasyon durumu hariç). Kâr yedekleri genellikle işletmenin kâr amaçlı faaliyetlerinde oluşur ve kâr payı olarak ödenir⁹³. İşletmenin ve işletmeye kredi verenlerin işletmenin uğrayabileceği zararların etkisinden korunabilmesi için işletmenin ana sözleşme ve ya yasal düzenlemelerle ihtiyat ayırmaları şart koşulabilir. İşletmeler ülkedeki vergi kanunlarının bu tür ihtiyatların ayrılması halinde vergi muafiyeti ya da vergi indirimleri tanınması durumunda başka ihtiyatlar da ayrılabilirler. Yasal ihtiyatların, ana sözleşmeye göre ayrılan ihtiyatların ve vergi ihtiyatlarının türler ve tutarları kullanıcılar için uygun bilgiler olabilir⁹⁴. İhtiyatlar, dağıtılmamış karların işletmede bırakılmasıdır, gider niteliğinde değildir⁹⁵. Yedek akçeler, birikmiş kar mahiyetinde olduğu için kurumlar vergisi matrahından indirilemez⁹⁶.

Kar yedekleri ister genel amaçla isterse yerleri tayin ve tahsis edilmiş özel amaçlar için ayrılmış

⁸⁷ KARAYALÇIN, *Muhasebe Hukuku*, s 92

⁸⁸ *A.g.e.*, s 103

⁸⁹ BEYAZITLI-ÇELİK-GÜRDAL, *a.g.e.*, s.649

⁹⁰ Ünal TEKİNALP, *Anonim Ortaklığın Bilançosu ve Yedek Akçeler*, 2. Bası, İstanbul üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayın No: 589, İstanbul, 1979, s.245

⁹¹ *A.g.e.*, s.246

⁹² T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, *a.g.e.*, s. 136

⁹³ WALTON-AERTS, *a.g.e.*, s. 192 vd.

⁹⁴ Saim ÖNCE, Kavramsal Çerçeve, *Türkiye Muhasebe Standartları Uygulaması (Yorum, Açıklama, Örnekler)*, Editörler: Necdet SAĞLAM, Salim ŞENGEL, Bünyamin ÖZTÜRK, ss. 39-68, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara, 2008, s. 56.

⁹⁵ *A.g.e.*, s. 56.

⁹⁶ KARAYALÇIN, *Muhasebe Hukuku*, s 103

olsunlar, bunların tümü yedektir ve safi kardan ayrılırlar⁹⁷.

Sermayenin korunması; sermayenin nominal ve üretim gücü itibariyle korunmasını ifade etmektedir. Sermayenin korunmasının amacı, karın beirlenmesini doğrudan etkilemektedir⁹⁸.

- a) Sermayenin nominal olarak korunması (finansal sermayenin devamlılığı), dönem içinde ortaklara yapılan ödemeler ve onların işletmeye koyduğu tutarlar hariç olmak kaydıyla, eğer net varlıkların dönem sonundaki finansal (para cinsinden) tutarı dönem başındaki finansal (para cinsinden) tutarını aşıyorsa bir gelir elde edilmiş demektir. Nominal (finansal) sermayenin devamlılığı nominal parasal birimlerle veya sabit satın alma gücü birimleri ile ölçülür⁹⁹.
- b) Sermayenin üretim gücünün korunması (fiziki sermayenin korunması), dönem içinde ortaklara yapılan ödemeler ve onların işletmeye koyduğu tutarlar hariç olmak kaydıyla, eğer net varlıkların dönem sonundaki fiziki üretim kapasitesi (veya faaliyet kapasitesi) aşıyorsa bir gelir elde etmiş demektir. Buna göre, sadece varlıkların fiyatlarındaki, genel fiyat seviyesinin üstündeki artışlar kar olarak dikate alınır. Artışın geri kalan kısmı sermaye koruma düzeltilmesi, dolayısıyla öz kaynakların bir parçası sayılır¹⁰⁰.

Teknik anlamda yedek akçe işletmenin safi ka-

rından ayrılan, ortaklara dağıtılmayan, şirket içinde bırakılan tutar demektir¹⁰¹.

Yedek akçeler; açık-gizli yedek akçeler şeklinde iki türdür. Açık yedek akçe genel kurulca bilinen ve bilançoya dayanarak ayrılan yedek akçedir. Gizli yedek akçe ise bilanço dışında, genel kurula haber vermeksizin yönetim kurulunca ayrılan ve sadece denetim kurulunun haberdar olduğu yedek akçedir¹⁰².

“Yedekler” teknik muhasebe jargonunda genel olarak vergiden sonra kâr rakamından bir miktarı ayırarak bilançonun öz kaynaklarında gösterilen kalem için kullanılır. Gizli yedekler biraz daha farklılık gösterir. Bunlar ölçülmüş kârdan yapılan indirimler olup, yüklendiklerinde gelir tablosunda ayrıca gösterilmez ve bilanço da gözükmezler. Tarihsel olarak bu tip yedekler şu şekilde oluşabilirler :¹⁰³

1. Varlıkları oldukları değerin üzerinde yazılmaları
2. Fiktif riskler için ayrılan karşılıklar
3. Artan borçlar

Açık yedek akçelerde kanuni(zorunlu) ve ihtiyari olmak üzere iki türdür¹⁰⁴. Kanuni yedek akçeler kanun hükümlerine göre her yıl kardan ayrılması zorunludur. İhtiyari yedek akçeler kanuni zorunluluk olmadan statü hükümlerine göre ya da statüde açık bir hüküm olmadan genel kurul kararı ile ayrılan yedek akçelerdir¹⁰⁵.

⁹⁷ BEKTÖRE-BENLİĞİRAY-ERDOĞAN, a.g.e., s. 158

⁹⁸ Remzi ÖRTEN, Hasan KAVAL, Aydın KARAPINAR, **Türkiye Finansal Raporlama Standartları**, Gazi Kitapevi, 2007, s. 12

⁹⁹ A.g.e., s. 12

¹⁰⁰ A.g.e., s. 12 vd.

¹⁰¹ KARAYALÇIN, **Bilanço Hukuku**, s.61

¹⁰² A.g.e. , s.61 vd.

¹⁰³ Peter WALTON , Walter ARTS , **Global Financial Accounting and Reporting Principles and a Analysis**, Thomson, 2006, s.186

¹⁰⁴ KARAYALÇIN,a.g.e., s.62

¹⁰⁵ A.g.m., s.62

Kanuni ve ihtiyari yedek akçeler, birikmiş, ortaklara dağıtılmamış net kar niteliğindedir. İşletmenin faaliyetine son vermesi halinde borçlar ödendikten ve esas sermaye iade edildikten sonra geriye kalan ortaklara dağıtılır¹⁰⁶. Kanuni yedek akçeler şirket borçlarının teminatıdır. Tüm yedek akçeler yeni ortak arayışında yatırımcıların kararını etkileyen cazibe merkezidir.

3.2 SERMAYE YEDEKLERİ

MSGUT'a göre, öz kaynakların ikinci alt grubunu oluşturan "Sermaye Yedekleri" 52 no'lu hesap grubu olarak "Hisse Senedi İhraç Primleri", "Hisse Senedi İptal Karları", "Maddi Duran Varlıklar Yeniden Değerleme Artışları", "İştirakler Yeniden Değerleme Artışları" ile Diğer Sermaye Yedekleri" hesaplarını içermektedir.

Bu grupta yer alan hesaplar iki farklı karaktere sahiptir. Bunlardan birincisi, sermaye gibi ortaklar tarafından sağlanan "Hisse Senedi İhraç Primleri" ve "Hisse Senedi İptal Kararı" hesaplarıdır. Bu hesaplar, sermayesi hisselerle bölünmüş ve hisse senedine bağlanmış şirketlerde ortaya çıkması muhtemel olup diğer şirket türlerinde bu iki hesabın kullanılması söz konusu değildir¹⁰⁷.

Bu gruptaki "Maddi Duran Varlıklar Yeniden Değerleme Artışları", varlık niteliğinde Maddi Duran Varlıkların yeniden değerlemeden oluşan artışlardan ve iştiraklerdeki yeniden değerlendirilme artışlarından oluşan bir karaktere sahiptir¹⁰⁸.

3.2.1 HİSSE SENEDİ İHRAÇ PRİMLERİ

Bir şirket ihraç ettiği hisse senetlerini eğer primli değişik bir fiyatla satarsa, hisse primi ortaya çıkar¹⁰⁹. Bu hesap tasfiye anında veya gerekli yasal formalitelerden sonra ya bedelsiz hisse senedi ihracı ya da nakit olarak ortaklara ödenir¹¹⁰.

Hisse Senedi İhraç Primleri Hesabı, yeni çıkarılan hisse senetlerinin primli satışından kaynaklanan tutarların izlendiği hesaptır¹¹¹. Yeni çıkarılan hisse senetlerinin ihraç primli (başta başın üstünde bir fiyatla) olarak satılması sonucunda ortaya çıkan farklar ödenmiş sermaye dışında, ancak yine tüm ortakların tümüne ait bir sermaye anlamını taşır. Türk Ticaret Kanunu, hisse senetlerinin nominal değer ile ihraç değeri arasındaki farkı (emisyon primi) yedek akçe olarak nitelemiştir¹¹².

Varlıklarda ortaya çıkan değerler artışları (dağıtılmamış-birikmiş karlar, yedek akçeler ve beklenen karların artma eğilimi) yeni çıkartılan hisse senetlerinin primli olarak satılması olanağını sağlamaktadır¹¹³.

Hisse senetlerinin nominal bedellerinin üzerinden bir değerle satışından sağlanan primlerin izlendiği hesaptır¹¹⁴. İşletmelerin nominal değerlerinin üzerindeki fiyatlarla ihraç ettikleri hisse senetleri nedeniyle elde edilen fazla değerler emisyon primi olarak değerlendirilir. Hisse senedi nominal değerinden fazla olan hisse senedi ihraç primlerinin izlendiği " hisse senedi ihraç primleri hesabı tasfiye anında veya gerekli yasal formalitelerden

¹⁰⁶ A.g.m., s.62

¹⁰⁷ HACİRÜSTEMOĞLU-PEKDEMİR-TÜRKER-ASLAN, a.g.e. s. 312

¹⁰⁸ A.g.e., s.313

¹⁰⁹ Geoff BLACK, Applied Accounting and Reporting, Oxford University Press, Oxford, 2004, s.192

¹¹⁰ Geoff BLACK, Applied Accounting and Reporting, Oxford University Press, Oxford, 2004, s.193

¹¹¹ KARACAN, a.g.e., s. 413

¹¹² Orhan SEVİLENGÜL, Genel Muhasebe, 12. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2005, s. 600

¹¹³ ERDAMAR, a.g.e., s.79

¹¹⁴ ÖZER, a.g.e., s.1309

sonra ya bedelsiz hisse senedi ihracı ya da nakit olarak ortaklara ödenir¹¹⁵.

Sermaye Piyasası mevzuatının göre “emisyon primleri” başlığı altında toplanan hisse senetlerinin primli satışından kaynaklanan tutarlar; sermayeyi temsil eden hisse senetlerinde bir değer artışını ifade etmesi nedeniyle yedekler arasında alınması mümkün değildir¹¹⁶. Bu nedenle işletmelerin nominal değerlerinin üzerindeki fiyatlarla ihraç ettikleri hisse senetleri nedeniyle sağladıkları emisyon primlerinin de bir çeşit sermaye olarak düşünülmesi ancak işletmenin faaliyetleri sonucu olarak ortaya çıkan kâr olarak bedelli bedelinin düşürülmemesi gerekir. Her ne kadar kayıtlı değerinin üzerindeki fiyatlarla, hisse senedi alan ortakların, işletmeye yatırmış oldukları tutarın tamamı kadar işletme varlıkları üzerinde hakları olmuyor ve ortaklar kârdan yalnız kayıtlı değer göz önünde bulundurularak pay alıyorsa da, işletmenin varlıklarına katılan bu fark üzerinde üçüncü şahısların da hakları bulunmamakta öz sermayede (yani öz varlıkta) ortakların yatırdıkları tutar kadar bir artış ortaya çıkmaktadır¹¹⁷.

KVK'nın 8. madde 5 no'lu bendine göre kurumların ruçhan hakkı satışından elde ettikleri kazançlar ile ilk kuruluşlarında veya sermayelerini arttırdıkları sırada hisse senetlerinin itibari değerinin üzerinde elden çıkarılmasından doğan kazançlar (emisyon primleri) kurumlar vergisinden istisna edilmiştir. Bu istisnada hisse senetlerinin borsaya kote edilmiş olup olmaması fark etmemektedir¹¹⁸. Emisyon primleri, KVK'nun geçici 28.nci maddesinin (b) bendinde belirtildiği üzere; Gelir Vergisi Kanunu'nun 94.ncü maddesinin

6/b-ii bendine göre tevkifata tabi tutulamayacağı belirtildiği için tevkifat kapsamında değildir¹¹⁹.

a) Hesabın Bölünmesi

Hisse senedi türlerine göre bölümlenebilir¹²⁰.

b) Hesabın İşleyişi

Muhasebe ilkelerine göre emisyon primleri elde edildiğinde ilgili tutar karşılığında “Kasa Hesabı” veya “Bankalar Hesabı” borçlandırılırken, emisyon primi tutarı kadar 520 no'lu “Hisse Senedi İhraç Primleri Hesabı” alacaklandırılır. Emisyon primini gösteren bu hesap, bir sonuç hesabı olmayıp doğrudan doğruya bilanço ile ilgili bir hesaptır ve gelir tablosunda yer almaz¹²¹.

ÖRNEK: AKIN A.Ş. 10.000.000.- TL tutarındaki sermayesi 5.000.000.-TL arttırarak 15.000.000.-TL'ye çıkarmıştır. İhraç edilen 5.000.000.-TL tutarındaki (B) grubu hisseler %40 primle 7.000.000.-TL'ye Akbank aracılığıyla satılmıştır. Bu satıştan 2.000.000.-TL emisyon primi elde edilmiştir. Bu işlemlerle ilgili kayıtlar şöyledir:

_____ / _____	
102. BANKALAR HESABI	7.000.000.-TL
102.1 Akbank	7.000.000.-TL
501. ÖDENMEMİŞ	
SERMAYE HESABI	5.000.000.-TL
501.2 B Grubu	5.000.000.-TL
520. HİSSE SENEDİ	
İHRAÇ PRİMLERİ	2.000.000.-TL
520.1 B Grubu Emisyon	
Primleri	2.000.000.-TL
_____ / _____	

¹¹⁵ Geoff BLACK, Applied Accounting and Reporting, Oxford University Press, Oxford, 2004, s.193

¹¹⁶ SPK, TebliğNo.1Ek.3

¹¹⁷ ERDAMAR, a.g.e., s.79

¹¹⁸ Yılmaz ÖZBALCI, Kurumlar Vergisi Kanununun Yorum ve Açıklamaları, Feryal Matbaacılık, Ankara,1997, s.151

¹¹⁹ İsmail ÖĞÜN, “Kurumlar Vergisi Matrahının Tespiti ve İstisna Kazançlarının Vergisel Durumu” Dönem Sonu İşletmeler, TÜRMOB Yayınları, Ankara, 2000, s.105

¹²⁰ HACİRÜSTEMOĞLU-PEKDEMİR-TÜRKER-ASLAN, a.g.e., s. 313

¹²¹ ERDAMAR, a.g.e., s.79

3.2.2 HİSSE SENEDİ İPTAL KARLARI

Hisse Senedi İptal Karları Hesabı, iptal edilen hisse senetlerinin bedellerine mahsuben yapılan ödemelerin, bunların yerine çıkarılan hisse senetlerinden elde edilen hasılat noksanı kapatıldıktan sonra artan kısmın izlendiği hesaptır¹²².

“Hisse Senedi İptal Kararları” MSUGT’de iptal edilen hisse senetlerinin bedellerine mahsuben yapılan ödemelerin, bunların yerine çıkarılan hisse senetlerinden elde edilen hasılat noksanı kapatıldıktan sonra artan kısmın izlendiği şekilde tanımlanmıştır.

YTTK’nın 519. maddesinde “İptal edilen hisse senetlerinin bedellerine mahsuben yapılan ödemelerin, bunların yerine çıkarılan senetlerden elde edilen hasılat noksanı kapatıldıktan sonra artan kısmı yedek akçe olarak” kabul edilmektedir.

“Hisse Senedi İptal Kararları Hesabı” bir sonuç hesabı olmayıp bir bilanço hesabıdır ve “Hisse Senedi İhraç Primleri Hesabı” ile aynı karakterdedir.

a) Hesabın Bölümlenmesi

Hisse türlerine veya ortaklara göre bölümlenebilir¹²³.

b) Hesabın İşleyişi

Elde edilen hisse senedi iptal karları bu hesaba alacak kaydedilir. Bu tutarların sermayeye ilavesi veya başka amaçlarla kullanılması durumunda ilgili hesaplara borç kaydedilir.

3.2.3 MADDİ DURAN VARLIK YENİDEN DEĞERLEME ARTIŞLARI

M.D.V. Yenden Değerleme Artışları Hesabı, işletmenin aktifine kayıtlı maddi duran varlık kalemlerinin değerlendirilmesinden oluşan değer artışlarının izlendiği hesaptır¹²⁴.

İşletmenin aktifine kayıtlı maddi duran varlıkların yeniden değerlendirilmesiyle oluşan değer artışlarının izlendiği hesaptır. SPK mevzuatına göre bu hesap “Yeniden Değerleme Değer Artışı” başlığı altında;

1. Duran Varlıklardaki Değer Artışı,
2. İştirakler ve Bağlı Ortaklıklardaki Değer Artışı

şeklinde gösterilen hesap grubunun 1. sırasında yer alır.

SPK mevzuatına göre, “Maddi Duran Varlık Değer Artışları Hesabı” ilgili mevzuat uyarınca¹²⁵ işletmenin aktifine kayıtlı duran varlıkların yeniden değerlendirilmesinde oluşan değer artışıdır.

213. sayılı V.U.K.’un mükerrer 298. maddesinde hüküm altına alınmış olan yeniden değerlendirme müessesesi; işletmelerin bilançolarında maliyet bedelleriyle yer alan amortisman tabii iktisadi kıymetlerin paranın değerindeki düşme nedeni ile günün değerine yükseltilmesi ve böylece sabit kıymetlerin güncel değerleriyle bilançoda yer almalarının sağlanması amaçlanmaktadır¹²⁶.

V.U.K.’un mükerrer 298. maddesine göre, bilanço esasına göre defter tutan Gelir ve Kurumlar Vergisi Mükellefleri (imtiyazlı şirketler hariç,

¹²² KARACAN, a.g.e. s.414

¹²³ HACİRÜSTEMOĞLU-PEKDEMİR-TÜRKER-ASLAN, a.g.e., s.313

¹²⁴ KARACAN, a.g.e., s.414

¹²⁵ İlgili mevzuat burada vergi mevzuatıdır.

¹²⁶ Çağlayan Ahmet GENCER, Yafes PEHLİVAN, Yeniden Değerleme Müessesesi ile Maliyet Bedeli Artırımı Müessesinin, Tanımı, Amacı ve Uygulamaları, **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı 147, Aralık, 2000, s.207

kolektif, adi komandit ve adi şirketler dahil) bilançolarına dahil amortisman tabi iktisadi kıymetleri ve bu iktisadi kıymetler üzerinden ayrılmış olup bilançoların aktif tarafında aktif düzenleyici bir hesap şeklinde eksi değer olarak yer alan amortismanları, her hesap dönemi sonunda Maliye Bakanlığı tarafından ilan edilen “Yeniden Değerleme Oranı” nispetinde yeniden değerleyebilirler.

Yeniden değerlemede şu koşullara uyulur:

- 1- İktisadi kıymetlerin maliyet bedellerine eklenmiş olan kur farkları ve kredi faizleri, sinema filmleri, alameti farika hakları, peştamallıklar, ilk tesis ve taazzuv giderleri, organizasyon, etüt ve arama giderleri ile mahiyetleri ve amortisman süre ile tarzları itibariyle bunlara benzeyen sair aktif kıymetleri yeniden değerlendirme kapsamına girmezler.
- 2- Bilançonun aktifine dahil iktisadi kıymetler ve bu kıymetler için geçmiş yıllarda ayrılmış olan amortismanlar, yeniden değerlemenin yapılacağı yıla ait oran ile çarpılmak suretiyle yeniden değerlendirilir.
- 3- Yeniden değerlendirme neticesinde doğarak değer artışı, bilançonun pasifinde özel bir fon hesabında gösterilir.

Değer artışı, amortisman tabi iktisadi kıymetlerin yeniden değerlendirilmesinden önceki net bilanço aktif değerlerinin bu kıymetlere yeniden değerlendirme oranının uygulanmasından sonra bulunacak net bilanço aktif değerlerinden indirilmesi suretiyle bulunur.

Net bilanço aktif değeri, iktisadi kıymetlerin bilançonun aktifinde yazılı değerden, birikmiş amortismanın indirilmesiyle bulunan miktarı ifade eder.

- 4- Yeniden değerlemenin yapıldığı hesap döneminden itibaren bina, arsa ve arazi dışındaki sabit kıymetler yeni değerler üzerinden amortisman ayrılarak itfa olur.

Değer artışı, pasifte özel bir fon hesabından gösterilir ve kurumlar vergisine tabi yükümlülerin sermayesine ilave edilebilir.

Hesap dönemi içinde aktife giren amortisman tabi iktisadi kıymetler aktife girdiği dönem yeniden değerlemeye tabi tutulmaz.

TTK açısından yeniden değerlendirme artışı dağıtılmadıkça ödenmiş sermaye gibidir.

a) Hesabın Bölümlenmesi

Bu hesap Maddi Duran Varlıklardaki ayrıma göre bölümlenebilir.

b) Hesabın İşleyişi

Yeniden değerlendirme net değer artışı ile ilgili hesaplar karşılığında bu hesaba alacak kaydedilir. Bu tutarların sermayeye ilavesi veya başka bir amaçla kullanılması durumunda bu hesaba borç kaydedilir.

3.2.4 İŞTİRAKLER YENİDEN DEĞERLEME ARTIŞLARI

İştirakler Yenden Değerleme Artışları Hesabı, İşletmenin iştirakleri ile bağlı ortaklıkların bünyesinde yapılan yeniden değerlendirme dolayısıyla oluşan değer artışının sermayeye eklenmesi sonucunda, bu sermayeden işletmeye isabet eden kısmı gösterir¹²⁷.

İşletmenin iştirakleri ile bağlı ortaklıkları bünyesinde yapılan yeniden değerlendirme dolayısıyla oluşan değer artışının sermayeye eklenmesi sonucunda bu sermayeden işletmeye isabet eden

¹²⁷ KARACAN, a.g.e., s.416

kısmı gösterir. SPK mevzuatına göre iştirakler ve bağlı ortaklıklardaki içsel kaynaklardan yapılan sermaye artırımları dolayısıyla sahip olunan bedelsiz hisse senetlerine isabet eden tutarlar da bu başlık altında toplanır ve bu tutarlara ilişkin olarak dipnotlarda açıklama yapılır.

V.U.K'un mükerrer 298. maddesine göre, yeniden değerlendirme yapan kurumlar vergisi yükümlüsü işletmeler değer artışının tamamını sermayelerine ilave edebilirler. Bu suretle sermayeye eklenen değer artışları, ortaklar tarafından işletmeye ilave edilmiş kıymetler olarak kabul edilir. Değerleme yapılan kuruma iştirak eden işletmelerin aktifindeki iştiraklerde veya bağlı ortaklıkların değerinde meydana gelen artışlara karşılık pasif tarafla gösterilen "İştirakler Yeniden Değerleme Artışı" sermayenin bir bölümü kabul edilir. İştirakler Yeniden Değerleme Artışının sermayeye eklenmesi ve karşılığında ortaklara bedelsiz pay verilmesi kâr dağıtımını sayılmaz.

a) Hesabın Bölünmesi

Gerçek duyulursa bölümlere ayrılabilir.

b) Hesabın İşleyişi

İşletmenin iştirakleri ve bağlı ortaklıkları bünyesinde yapılan yeniden değerlendirme dolayısıyla oluşan değer artışlarının sermayeye eklenmesi sonucunda bedelsiz olarak alınan hisse senetleri ve payları "İştirakler Hesabı" veya "Bağlı Ortaklıklar Hesabı"nın borcuna, "İştirakler Yeniden Değerleme Hesabının" alacağına yazılır.

3.2.5 DİĞER SERMAYE YEDEKLERİ

Diğer Sermaye Yedekleri Hesabı, yukarıda anlatılan yedeklerin dışında kalan diğer sermaye yedeklerinin izlendiği hesaptır¹²⁸.

"Diğer Sermaye Yedekleri" sermaye yedeği niteliğinde olmasına rağmen "Hisse Senedi İhraç Primleri", "Hisse Senedi İptal Kararları", "Maddi Duran Varlık Yeniden Değerleme Artışları" ile "İştirakler Yeniden Değerleme Artışları" hesaplarının kapsamına dahil edilemeyen işlemlerin izlendiği hesaptır.

a) Hesabın Bölünmesi

Gereksinmelerine göre alt bölümlere ayrılır.

b) Hesabın İşleyişi

Bu tanıma uygun olarak doğan yedekler bu hesabın alacağına, kullanılmaları halinde borcuna yazılır.

3.3. KAR YEDEKLERİ

MSGUT' da 54 no'lu hesap grubunu oluşturan "Kâr Yedekleri", kanunun, ana sözleşme hükümleri ya da ortaklıkların yetkili organları tarafından alınan kararlar uyarınca, dağıtılmamış ya da işletmede alıkonulmuş kârları kapsamaktadır. Bu hesap grubu, daha çok sermaye şirketlerinde, çeşitli amaçlara yönelik olarak işletme tarafından elde edilen karların bir kısmının işletmede bırakılması sonucu oluşan hesaplardır¹²⁹.

3.3.1. YASAL YEDEKLER

Yasal Yedekler Hesabı, kanun hükümleri uyarınca ayrılmış bulunan yedekler bu hesapta izlenir.

Kanun hükümleri uyarınca ayrılmış bulunan yedekler bu hesap kaleminde izlenir. TTK'nın 519. maddesine göre "Her yıl safi kârın yirmide birinin ödenmiş sermayenin beşte birini buluncaya kadar ayrılması mecburidir". Ayrıca TTK'nın 519. maddesinde sayılan yedekler, kanuni had aşılmış olsa dahi yedek akçe ayrılmaya devam

¹²⁸ A.g.e., s.416

¹²⁹ HACIRÜSTEMOĞLU-PEKDEMİR-TÜRKER-ASLAN, a.g.e., s.315

edilir. 519. Maddenin yedek akçelerin sermaye yedekleri olarak “Hisse Senedi İhraç Primleri” ile “Hisse Senedi İptal Kararları” hesaplarında izlendiklerini daha önce belirtmiştik. Ancak 519. maddeye göre yedek akçeler sınırsız bir şekilde ayrılmaya devam edilir.

SPK mevzuatına göre “Hisse Senedi İhraç Primleri Hesabı”nda izlenen “emisyon primleri” dışında kalan ve kanun ile şirket ana sözleşmesi ya da ortakların yetkili organları tarafından alınan kararlar uyarınca, dağıtılmamış ya da işletmede alıkonulmuş öz kaynak öğeleri olan Yasal Yedekler (TTK’ye göre ayrılmış 1. Ve 2. Tertip yedek akçelerle iptal kararları yedekleri), statü yedekleri, özel yedekler (yatırım indirimleri, yenileme fonu gibi) ile olağanüstü yedekler (Dağıtılmaması kararlaştırılmış kârlar, Maliyet Artış Fonu, Sermayeye Eklenecek İştirak Hisseleri ve Gayrimenkul Satış Kârları ile ne şekilde tasarruf edileceği kararlaştırılmamış geçmiş yıl kârı) bu hesapta izlenir ve bilançoda “yedekler” başlığı altında gösterilir. Oysa MSGUT’a göre bu yedekler farklı başlıklar altında izlenir ve bilançoda gösterilir.

a) Hesabın Bölümlenmesi

Yasal Yedekler gereksinimleri göre veya yasal yedek akçe türlerine göre bölümlenerek izlenir.

b) Hesabın İşleyişi

Yasal Yedekler, faaliyet yılı kârından mahsup edilmek suretiyle ayrılarak “Yasal Yedekler Hesabı” alacalandırılarak ve “Dönem Karı Hesabı” Borçlandırılarak kaydedilir.

3.3.2 STATÜ YEDEKLERİ

Statü Yedekleri Hesabı, ana sözleşme hükümleri çerçevesinde ayrılan statü yedekleri bu hesapta izlenir.

Şirket ana sözleşme hükümleri çerçevesinde ayrılan yedekler bu hesap kalemi içinde yer alır.

Bazı şirket ana sözleşmelerinde kanunlarda yer alan yasal yedekler dışında farklı amaçlar nedeniyle kârlardan yedek ayrılması zorunluluğu vardır. İşte şirketin statüsünü belirleyen anasözleşmede yer alan bu yedekler ayrıldığında “Statü Yedekleri Hesabı”nda izlenir ve bilançoda bu başlık altında gösterilir.

a) Hesabın Bölümlenmesi

Statü yedekleri şirketin gereksinimlerine veya statü yedeklerinin anasözleşmedeki türlerine göre bölümlenerek izlenebilir.

b) Hesabın İşleyişi

Bu gruba giren yedekler, faaliyet yılı kârından mahsup edilerek belirlendikten sonra “Statü Yedekleri Hesabı” alacalandırılarak ve “Dönem Kârı Hesabı” borçlandırılarak kaydedilir.

3.3.3 OLAĞANÜSTÜ YEDEKLER

Olağanüstü Yedekler Hesabı, sermaye şirketlerinde Genel Kurul tarafından ayrılmasına karar verilen olağanüstü yedekler bu dağıtım dışı kalan bu hesapta izlenir.

Sermaye şirketlerinde Genel Kurul tarafında ayrılmasına karar verile olağanüstü yedek akçeler ile dağıtım dışı kalan bu hesapta izlenir.

a) Hesabın Bölümlenmesi

Olağanüstü yedekler, şirketin gereksinimlerine ve yedek türlerine göre bölümlenebilir.

b) Hesabın İşleyişi

Bu kapsamda ayrılmasına karar verilen ve olağanüstü niteliğe sahip olan yedekler, faaliyet yılı kârından mahsup edilerek ayrılır ve “Olağanüstü Yedekler Hesabı” alacalandırılır, “Dönem Kârı Hesabı” borçlandırılır.

3.3.4 DİĞER KAR YEDEKLERİ

Diğer Kar Yedekleri kardan ayrılan ve yukarıda

anlatılanların dışında kalan diğer kar yedeklerinin izlendiği hesaptır.

Özel Fonlar Hesabı, işletmede bırakılması ve tasarrufu zorunlu olan yasal fonlar ile diğer maksatlarla ayrılan fonlar bu hesapta izlenir.

Özellikle yasal yedekler, statü yedekleri ve olağanüstü yedekler kapsamında dışında kalan ve kârdan ayrılan kâr yedeği niteliğindeki yedekler “Diğer Kâr Yedekleri Hesabında” izlenir.

a) Hesabın Bölümlenmesi

Diğer kâr yedekleri, gereksinimlere ve ayrıldıkları yedek türlerine göre bölümlendirilebilirler

3.3.5. ÖZEL FONLAR

Genel Kurul kararı gereği belli amaçlarla kullanılmak üzere ayrılan “Yatırım Fonu”, “Sermaye İfta Fonu (imtiyazlı şirketlerde) “Yatırım İndirim Fonu” gibi kardan ayrılan yedeklerle bir durağan varlığın satışında ortaya çıkan ve yenilemede kullanılacak “Yenileme Fonu” özel fonlar hesabında izlenir nitelemiştir¹³⁰.

3.3.5.1. YENİLEME FONU

213 SAYILI Vergi Usul Kanunu'nun 328.nci maddesinde “Amortisman tabi iktisadi kıymetlerin satılması halinde alınan bedel ile bunların envanter defterinde kayıtlı değerleri arasındaki fark kar ve zarar hesabına geçirilir. İşletme hesabı esasında defter tutan mükelleflerle serbest meslek kazanç defter tutan mükellefler bu farkı defterlerinde hasılat veya gider kaydederler.

Amortisman ayrılmış olanların değer ayrılmış amortismanlar düşüldükten sonra kalan meblağdır.

Devir ve trampa satış hükmündedir.

Şu kadar ki satılan iktisadi kıymetlerin yenilenmesi, işin mahiyetine göre zaruri bulunur veya bu hususta işletmeyi idare edenlerce karar verilmiş ve teşebbüse geçmiş olursa bu takdirde satıştan tahassül eden kar yenileme giderlerini karşılamak üzere, pasifte geçici bir hesapta azami üç yıl süre ile tutulabilir. Her ne sebeple olursa olsun bu süre içinde kullanılmamış olan karlar üçüncü yılın ver matrahına eklenir.

Yukarıdaki esaslar dahilinde yeni değerlerin iktisabında kullanılan kar, yeni değerler üzerinden bu kanun hükümlerine göre ayrılacak amortismanlara mahsup edilir. Bu mahsup tamamlandıktan sonra itfa edilmemiş olarak kalan değerlerin amortismanına devam olunur” hükmü yer almaktadır.

Yenileme fonu; işletmeye dahil amortisman tabi iktisadi kıymetlerin gerektiğinde yenilenebilmesi için bu kıymetlerin satış karı veya sigorta tazminatından ayrılan karşılığın bilançolunun pasifinde üç azami yıl süre ile muhafaza edilmesidir¹³¹. Yenileme fonu ayırma koşulları şunlardır¹³²:

- a- Bilanço esasında defter tutmak¹³³,
- b- Satılan iktisadi kıymetin yenilenmesinin zorunlu olması veya işletmeyi idare edenlerce

¹³⁰ SEVİLENGÜL, a.g.e., s. 608

¹³¹ A.Murat YILDIZ, **Dönem Sonu İşlemlerinin Vergisel Boyutu**, ANKARA SMMM Odası Yayını No:84, Ankara, 2013, s. 66,

¹³² A.g.e., s. 139., s. 66,

¹³³ Maliye Bakanlığı 2012 yılında verdiği özeldede serbest meslek erbaplarının envanterine kayıtlı sabit kıymetlerin satışından doğan kar için yenileme fonu kullanılabilceğini belirtmiştir. (Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı'nca verilen 20.07.2011 tarih ve B.07.1.GİB. 4.06.18.02-32328-8407-14BSAYILIözeldge.

bu konuda karar verilerek girişimde bulunulması,

- c- Satılan iktisadi kıymet ile yerine alınanın aynı türden olması,
- d- Yenileme fonuna alınan kar, satın alınan yeni iktisadi kıymetin amortismanından mahsup edilir,
- e- Yenileme fonuna alınan kar üç yıl içinde kullanılmalıdır.

YTTK'da anonim şirketlerde sermaye, kayıtlı veya esas sermaye sistemine göre belirlenmektedir¹³⁴.

Esas sermaye, ortaklık amacının gerçekleştirilmesinde yönelik olarak pay sahiplerinin ortaklığa getirmeyi kabul ettikleri malvarlığı toplamının nakit olarak ifade edilmesidir¹³⁵. Buna göre esas sermayeyi. anonim ortaklığın kuruluşunda belirlenen ve şirket ana sözleşmesinde yer alan değerdir¹³⁶.

Kayıtlı sermaye şirketlerin, YTTK'nın esas sermaye sistemindeki sermayenin artırılmasına ilişkin hükümlerine tabi olmaksızın yönetim kurulu kararı ile yen pay çıkarmak suretiyle ulaşabilecekleri azami sermaye tabanını gösteren ve ana sözleşmelerinde yer alan sermaye şeklidir¹³⁷.

Sermaye yedekleri, sermayenin bağlandığı varlıkların değerlemesi sonucu ya da sermaye hareketleri nedeniyle ortaya çıkan fonlardır. Bu fonlar sermayeye eklenebilir, sermayeye eklenmemiş

kısmı se sermaye yedeği olarak bilançoya aktarılır¹³⁸. Hisse senedi ihraç primleri, sermaye artırımını nedeniyle çıkarılan yeni hisse senetlerinin, normal bedelinin üstünde bir bedelle satışından doğan karlardır. Hisse senedi ihraç primi "emiyon primi" şeklinde de adlandırılır Primli satışın nedeni işletme değerinin yüksek olmasıdır¹³⁹. TTK uyarınca emiyon primleri işletmede yedek akçe olarak muhafaza edilmektedir¹⁴⁰.

Hisse senedi iptal karları, herhangi bir nedenle iptal edilen hisse senetlerinin yerine çıkarılan hisse senetlerinin nominal bedelinin üstünde bir bedelle ihraç edilmesinden kaynaklanan fon olup emiyon primi gibi değerlenir¹⁴¹.

Özel fonlar, işletmede bırakılması ve tasarrufu zorunlu olan fonlar ile diğer amaçlar için ayrılan fonlardır. Başlıca fonlar şunlardır¹⁴²:

- Sabit kıymet yenileme fonu
- Finansman fonu
- Sermaye itfa fonu
- Vazgeçilen borçlar fonu
- Gayrimenkul ve iştirak hissesi satış kazancı fonu
- Sermaye kur farkı fonu

Sermaye; ana, esas, nominal, kayıtlı, müseccel gibi sıfatlarla adlandırılan ana özleşme ile saptanan tescil edilmiş ve yasalaşmış, işletme sahiplerinin işletmeye koymayı kararlaştırdıkları paranın üst sınırını gösteren bir kavramdır¹⁴³.

¹³⁴ Serbay MORAY, Türk Ticaret Kanunu'nda Esas ve Kayıtlı Sermaye Sistemleri, **Yaklaşım Dergisi**, ss.238-241, Temmuz2015, Yıl 23, Sayı 271, s. 238

¹³⁵ **A.g.m.**, s. 238

¹³⁶ **A.g.m.**, s. 238

¹³⁷ **A.g.m.**, s. 239

¹³⁸ Sema KÜÇÜK, Değerleme ve Dönem Sonu İşlemler, **Yaklaşım Dergisi**, Ocak 2011, Yıl 19, Sayı 217, s. 220

¹³⁹ **A.g.m.**, s. 220

¹⁴⁰ **A.g.m.**, s. 220

¹⁴¹ **A.g.m.**, s. 220

¹⁴² **A.g.m.**, s. 224

¹⁴³ Ali İhsan KARACAN, **Bankaların Kamuya Açıklanan Mali Tabloları**, Eko-Bil Ekonomi ve Bilimsel Yayınlar Limited Şirketi Yayın No: 5, İstanbul, 1983, s. 233

549.20 BAĞIŞLANAN BORÇLAR KARŞILIĞI HESABI

Vazgeçilen alacak, vazgeçen işletme açısından zarar niteliğinde iken borcu bağışlanan işletme açısından ise kar niteliğindedir. Borçları bağışlanan işletmede borçlarda bir azalma öz sermaye ise artar. Ancak bu karın bağışlandığı yıl değil de daha sonraki yıllarda vergilendirilmesi VUK'nunda öngörülmüştür (VUK 324)¹⁴⁴. Bu durum borçlunun defterinde açılan özel karşılıklar hesabında izlenir. Ancak, bu karşılıklar gibi borç(yükümlülük) niteliğinde değil, kar niteliğindedir. Bu kar borcun bağışlandığı yılın sonundan başlayarak bilançoda üç yıl bekletilir. Üç yıl içinde zararla itfa edilmediği takdirde gelir hesaplarına aktarılır. Ancak, ölüm, işin terki veya devri halinde üç yıllık süre beklenmeden olayın gerçekleştiği tarihte gelire aktarılır sınıftır¹⁴⁵.

Bağışlanan borçtan oluşan karın bilançoda üç yıl bekletilmesindeki amaç, borcu bağışlanan işletmenin mali durumunun bozuk olmasıdır.; hatta bu bozukluk nedeniyle borcu bağışlanmıştır.. Böylece borçlu işletmenin borçlarının meydana getirdiği karın gelir hesaplarına yansıtılması ertelenmiştir¹⁴⁶.

Öz sermaye, hukuki yapıları ne olursa olsun yeni faaliyete başlayan işletmeler için tek finansman kaynağıdır. Yeni faaliyete başlama anında öz sermayenin işletmeler için tek finansman kaynağı olması nedeniyle işletmeye borç verenlere karşı bir güvencedir¹⁴⁷.

Anonim şirketlerin , itibari değerlerinin altında bir değerle hisse senedi çıkarmaları yasaklanmıştır. Ancak, şirketin kuruluşu ya da sermayesinin artırılması sırasında çıkarılan hisse senetlerinin , üzerlerinde yazılı olan değerden daha yüksek bir bedelle satmaları/elden çıkarmalarında herhangi bir yasal engel bulunmamaktadır¹⁴⁸.

Anonim şirketler tarafından çıkarılan hisse senetleri; üzerinde yazılı olan değerlerinden (nominal değer) daha yüksek bedelle satıldıklarında, aradaki fark, emisyon primi olarak ifade edilir¹⁴⁹.

GİZLİ YEDEK AKÇELER

Gizli yedek akçeler "işletme işlerinin devamlı inkişafının veyahut mümkün mertebe istikrarlı kar payları dağıtılmasını temin bakımından münasip ve faydalı olduğu takdirde, aktiflerin bilanço günündeki kıymetlerinden daha aşağı bir kıymetle bilançoya konması şeklinde veya başka suretle gizli yedek akçe ayrılması caizdir.(ETTK 458 madde)¹⁵⁰

İşletmeler faaliyetlerinin sürekli olarak gelişimini sağlamak veya düzenli kar dağıtabilmek için uygun gördükleri takdirde aktiflerin bilanço günündeki değerlerinden düşük olarak değerlendirilmesi veya başka bir biçimde yedek akçe oluşmasını sağlayabilirler¹⁵¹.

Gizli yedek akçe ayırma sermaye birikimine olanak verdiği için sermaye şirketlerinde önemli bir konudur. ETTK'nun 460 maddede taşınmaz mallar, makineler ve tesisler gibi duran varlıkların

¹⁴⁴ SÜRMEŒ, *Muhasebe* 2, 2005, s. 235

¹⁴⁵ *A.g.e.*, s. 235

¹⁴⁶ *A.g.e.*, s. 235

¹⁴⁷ SÜRMEŒ, *Muhasebe* 2, 2010, s. 212

¹⁴⁸ Hasan TÜREDİ, *Genel Muhasebe Dönemiçi ve Dönemsonu işlemleri*, Üçüncü Baskı, Derya Kitapevi, Trabzon, 2011, s.445

¹⁴⁹ *A.g.e.*, s.445

¹⁵⁰ Ümit ATAMAN, *Tekdüzen Hesap Planı ve Mali Tablolar*, Yenilenmiş 2. Baskı, Türkmen Kitapevi, İstanbul, 2003, s. 239

¹⁵¹ *A.g.e.*, s. 239

en fazla maliyet değeri üzerinden bilançoda gösterilebileceği düzenlenmiş ve aynı şekilde ETTK 461 maddede dönem sonunda malların maliyet bedeli ile değerlendireceğini kabul etmiştir¹⁵².

Enflasyonun hüküm sürdüğü piyasalarda yani fiyatların daima yükseldiği devrelerde stokların ve aktifteki sabit kıymetlerin maliyet bedelleri ile değerlendirilmesi bilançolarda hesap kayıtlarında gözükmeyen gizli ihtiyatları oluşturmaktadır¹⁵³.

Özel fonlar işletmede bırakılması ve tasarrufu zorunlu yasal fonlar ile diğer maksatlarla ayrılan fonlardır¹⁵⁴. Bir tesis yatırımı için kardan yedek ayrılmasına kara verilmesi bir örnektir¹⁵⁵.

Uygulamada, ihtiyatların şirketler (işletmeler) tarafından diledikleri gibi özellikle bir otofinansman kaynağı olarak kullanıldığı genel bir kanıdır. Otofinansman, şirketin (işletmenin) kendi kendini finanse etmesi, yeni ortak bulmadan sermaye temin etmesi demektir. Şirket (işletme) hangi yolla olursa olsun öz varlığında meydana gelen artışı kendisine saklayabildiği oranda otofinansman'a gitmiş olur¹⁵⁶.

Bilançoda açık olarak gösterilenler açık yedek akçe türüdür. Kanundan veya esas mukaveleden doğanlar bu niteliktedir. Gizli yedek akçe, şirketin (işletmenin) gerçek mal varlığı ile bilançoda düşük gösterilen mal varlığı arasında fark bulunması halinde söz konusu olur. Gizli yedek akçelerin de,

- Bilerek ayrılan gizli yedek akçe,
- İstense de istenmese de ayrılan yedek akçe

- Tahmin yanlışlarından doğan gizli yedekler,
- Örtülü yedek akçe,
- Saklı yedek akçeler türlerinden bahsedilir¹⁵⁷.

Gizli yedek akçeler ancak, bilançodan anlayan kimselerin inceleme ve araştırma sonucu tespit edilebilir. Bunlar "örtülü yedek akçedir".

Araştırma ve incelemeye rağmen gizli yedeklerin var olup olmadıkları anlaşılamiyorsa "saklı yedek akçeden" söz edilir.¹⁵⁸

3.4. KAR VE ZARAR HESAPLARI

Bu hesaplar bilançoda "Geçmiş Yıllar" ve "Cari Döneme" ait olmak üzere iki ayrı hesap grubunda kâr veya zarar durumuna göre izlenir.

3.4.1. GEÇMİŞ YILLAR KARLARI

Geçmiş faaliyet dönemlerinde ortaya çıkan ve işletme sahibine veya ortaklarına dağıtılmamış bulunan karlardan ilgili yedek hesaplarına alınmayarak dağıtılmayan karlar niteliğinde olan kârlar "Geçmiş Yıllar Karları Hesabı"nda izlenir ve bilançoda gösterilir.

SPK mevzuatına göre, genel kurul tarafından ne şekilde tasarruf edileceği kararlaştırılmamış karlar "Geçmiş yıllar Kârı Hesabında" izlenir.

a) Hesabın Bölümlenmesi

Kârların ilgili olduğu yıllara göre bölümlenebilir.

¹⁵² A.g.e., s. 240

¹⁵³ A.g.e., s. 240

¹⁵⁴ Mustafa ÇANAKÇIOĞLU (Editör), Zekeriya Emre ERKAL, Cem Niyazi DURMUŞ, **Dönem İçi Muhasebe Uygulamaları**, Der Yayınları, 2014, s. 327

¹⁵⁵ A.g.e., s. 332

¹⁵⁶ Orhan ÇEVİK, **Anonim Şirketler Dördüncü Kitap**, Ankara, 1975, s.79

¹⁵⁷ A.g.e., s.83

¹⁵⁸ A.g.e., s.79

b) Hesabın İşleyişi

Kâr dağıtımından sonra işletmede bırakılan karlar bu hesaba alacak kaydedilir.

3.4.2. GEÇMİŞ YILLAR ZARARLARI

Geçmiş faaliyet dönemlerinde ortaya çıkan dönem net zararların izlendiği hesaptır.

a) Hesabın Bölümlenmesi

Zararların geçmiş beş yıl vergi matrahından düşebileceği dikkate alınarak, hesabın yıllar itibarıyla bölümlenmesi işleri kolaylaştırır.

b) Hesabın İşleyişi

Dönem zararları bu hesabın borcuna yazılır. Hesap, pasif düzenleyici bir hesap olarak bilançoda eksi değerde öz sermayeden indirilerek gösterilir.

3.4.3. DÖNEM NET KARI

İşletmenin faaliyet dönemine ilişkin vergi sonrası net karının izlendiği hesaptır. Bu hesabın bölümlenmesine gerek yoktur. Hesabın işleyişinde, Dönem Net Karı veya Zararı Hesabının alacak bakiyesi vermesi durumunda hesap bakiyesi söz konusu hesap alacaklandırılarak kapatılır. Hesap izleyen yıllarda “Geçmiş Yıllar Karları Hesabı”na aktarılarak kapatılır.

3.4.4. DÖNEM NET ZARARI

İşletmenin faaliyet dönemine vergi sonrası net zarar tutarının izlendiği hesaptır. Dönem Net Karı veya Zararı Hesabının borç bakiyesi vermesi durumunda, hesap bakiyesi, söz konusu hesap borçlandırılarak kapatılır. Hesabın ayrıca bölümlenmesine gerek yoktur. İzleyen yıl sonunda,

“Geçmiş Yıllar Zararları Hesabı”na aktararak kapatılır. Bilançoda pasif düzenleyici bir hesap olarak eksi değerde olup, öz kaynaklardan indirilir.

SONUÇ

İşletmelerin faaliyetlerini sürdürmelerinde finansman kaynaklarının niteliği büyük önem taşımaktadır. İşletmenin finansmanı için gerekli kaynaklar işletmenin sermaye yapısını oluşturur. Sermaye yapısı esas itibarıyla borçlar ile işletme sahip ve ortaklarının yatırım amacıyla tahsis ettikleri sermayeden ve yedekler ya da başka adlar altında işletmede bırakılan dağıtılmayan karlardan oluşmaktadır.

Bu görünümü ile işletmelerin sermaye yapısı dış kaynaklardan sağlananlar borçlar; iç kaynaklardan sağlananlar ise öz kaynaklar veya aynı anlamda olmak üzere öz sermaye ya da öz varlıklar şeklinde ifade edilmektedir. Öz kaynakların yapısı borç verenlere güven verdiği gibi işletme kaynaklarının işletmenin süreklilik sürecini güçlendirir.

İşletme sahip ve ortaklarının yatırım olarak getirdikleri sermaye yanı sıra dağıtılmayarak işletmede alıkonan karlardan oluşan yapıları ve sermayenin korunması amacıyla yaratılan otofinansman eğilimi; hem yatırımcılara (işletme sahip ve ortakları) hem borç veren kreditoörlere ve işletmelere güven veren önemli bir göstergedir.

Gerek muhasebe ve finansal raporlama standartlarında, gerek piyasaları düzenleyen Türk Ticaret Kanunu, Sermaye Piyasası Kanunu ve benzeri yasalarla ve bu yasalara dayanılarak yapılan ikincil düzenlemelerde öz varlıkları (öz sermayeyi) güçlendirmek hedeflenmiştir.

KAYNAKÇA

- ALTAŞ Soner, Yeni TTK'DA Anonim Şirketlerin Sermaye Artırımları İçin Öngörülen Temel Yenilikler ve Değişiklikler, Mali Çözüm, ss. 137-148, Yıl 22, Kasım-Aralık 2012.
- ARKUN Osman Fikret, Mali Durum Tabloları ve Bilanço, Bilanço ve Kar Zarar (11. Türkiye Muhasebe Kongresi) Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği, İstanbul, 1970.
- BELLANDI Francesco, The Handbook to IFRS Transition and to IFRS U.S. GAAP Dual Reporting, John Wiley&Sons, West Sussex, U.K., 2012.
- BENDREY Mike, HUSSEY Roger HUSSEY, WEST Colston, Essentials of Financial Accounting in Business, Thomson, London, 2004.
- BLACK Geoff, Applied Accounting and Reporting, Oxford University Press, Oxford, 2004.
- BEYAZITLI Ercan, ÇELİK Orhan, GÜRDAL Kadir, Genel Muhasebe, Siyasal Kitapevi, Ankara, 2015
- ÇAMOĞLU Ersin, POROY Reha, TEKİNALP Ünal, Ortaklıklar ve Kooperatifler Hukuku, 11 Basım, Arıkan Yayınları, İstanbul, 2005.
- ÇANAKÇIOĞLU Mustafa (Editör), ERKAL Zekeriya Emre, DURMUŞ Cem Niyazi, Dönem İçi Muhasebe Uygulamaları, Der Yayınları, 2014,
- ÇEVİK Orhan, Anonim Şirketler Dördüncü Kitap, Ankara, 1975.
- ÇEVİK Orhan Nuri, Şirketler Hukuku, Basım, Yetkin Yayınları, Ankara, 1994.
- ÇÖMERT DOYRANGÖL, Nuran, Updated Glossary of English-Turkish Financial Terms With Examples Of Standard Financial Statements and Audit Reports Forms, Literatür Yayıncılık, İstanbul, 1999.
- DEMİR Koray, Şarta Bağlı Sermaye Artırımında Tahvil Benzeri Borçlanma Araçları Kavramı, , BATİDER, ss.59-74, Eylül 2015, Cilt XXXI, Sayı 3.
- ERDAMAR Cengiz, Anonim Ortaklıklarda Öz Sermaye, İ.Ü. İşletme Fakültesi, Muhasebe Enstitüsü Dergisi, Yıl 2, Sayı 1, Şubat 1976.
- ERİMEZ Rüştü, Şirketlerde Kar Dağıtımı ve Yedek Akçeler, Tipo Neşriyat ve Basımevi, İstanbul, 1972.
- ERİŞ Gönen, Anonim Şirketler Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1995.
- FORSTMOSER P., MEIER-HAYOZ A., NOBEL P., Schweizerisches Aktienrecht, Bern, 1996.
- GEMCER Çağlayan Ahmet, PEHLİVAN Yafes, Yeniden Değerleme Müessesesi ile Maliyet Bedeli Artırımı Müessesesinin, Tanımı, Amacı ve Uygulamaları, Vergi Sorunları Dergisi Sayı 147, Aralık, 2000.
- HACİRÜSTEMOĞLU Rüstem, PEKDEMİR Recep, TÜRKER Masum; ASLAN Erdoğan, Örneklerle Tekdüzen Hesap Planı, Açıklamaları ve Mali Tablolar, Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara, TÜRMÖB Yayınları No:24, 1996.
- HOLMES Arthur W., OVERMYER Wayne S. Muhasebe Denetimi "Auditing" Standartlar ve Yöntemleri, Cilt 2, (Çeviren: Oğuz Göktürk), Bilimsel Yayınlar Derneği Yayın NO: 6, Baylan Matbaası, Ankara.
- ITELSON Thomas, R., Financial Statements, Revised and Expanded Edition, Career Press, 2009,
- KARACAN Ali İhsan, Bankaların Kamuya Açıklanan Mali Tabloları, Eko-Bil Ekonomi ve Bilimsel Yayınlar Limited Şirketi Yayın No: 5. İstanbul, 1983.
- KARACAN Sami, Muhasebede Dönem İçi İşlemler, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Umuttepe Yayınları, Kocaeli, 2012.
- KENNEDY Ralph Dale, McMULLEN Stewart Yarwood, Finansal Durum Tabloları, Çeviren: Atilla Gönenli, İktisat Fakültesi, İşletme İktisadi Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1967.

- KIZILOT Şükürü, Vergi Usul Kanunu ve Uygulaması, Cilt 2, Savaş Yayınları, Ankara, 1991.
- KÜÇÜKSAVAŞ Nihat, Genel Muhasebe İlkeler ve Uygulamaları, Genişletilmiş 7. Baskı, İstanbul, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., 1998.
- KÜÇÜK Sema, Değerleme ve Dönem Sonu İşlemler, Yaklaşım Dergisi, Ocak 2011, Yıl 19, Sayı 217
- LIBBY Robert, LIBBY Patricia A., SHORT Daniel G., Financial Accounting, Fourth Edition, Mc Graw Hill, New York, 2004.
- MANAVGAT Çağlar, Kayıtlı Sermaye Sistemindeki Halka Açık Anonim Ortaklıklarda Payın Doğumu ve Satış Sürecine Etkileri, BATİDER, ss.5-20, Eylül 2015, Cilt XXXI, Sayı 3.
- MORAY Serbay, Türk Ticaret Kanunu'nda Esas ve Kayıtlı Sermaye Sistemleri, Yaklaşım Dergisi, ss.238-241, Temmuz2015, Yıl 23, Sayı 271.
- MALİYE BAKANLIĞI, Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14)
- ÖĞÜN İsmail, "Kurumlar Vergisi Matrahının Tespiti ve İstisna Kazançlarının Vergisel Durumu" Dönem Sonu İşletmeleri, TÜRMOB Yayınları, Ankara, 2000.
- NOBES Christopher, The Penguin Dictionary of Accounting, Second Edition, Penguin Books, London, 2006.
- ÖNCE Saim, Kavramsal Çerçeve, Türkiye Muhasebe Standartları Uygulaması (Yorum, Açıklama, Örnekler), Edtörler: Necdet SAĞLAM, Salim ŞENGEL, Bünyamin ÖZTÜRK, ss. 39-68, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara.
- ÖZBALCI Yılmaz, Kurumlar Vergisi Kanununun Yorum ve Açıklamaları, Feryal Matbaacılık, Ankara,1997.
- ÖZER Mevlut, Denetim, Cilt 2, Özkan Matbaacılık-Gazetecilik Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti., Ankara, 1997,
- ÖZERHAN, Yıldız, YANIK Serap, IFRS/IAS ile uyumlu TFRS/TMS, Genişletilmiş 3. Baskı, TÜRMOB Yayınları No: 475, Ankara, 2015, s.20
- ÖZGÜR Feridun, Muhasebe İlkeleri, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü Araştırma ve Yardım Vakfı Yayını, 1996.
- PEKDEMİR Recep, Mali Tablolar, İSMMO Yayınları No: 9, İstanbul, 1994
- SELİMOĞLU Seval Kardeş, ÖZBİRECİKLİ Mehmet , UZAY Şaban, UYAR Süleyman, Bağımsız Denetim Türkiye Denetim Standartlarıyla Uyumlaştırılmış, TÜRMOB Yayınları No: 479, Ankara, 2015.
- SEVİLENGÜL Orhan, Genel Muhasebe, 12. Baskı, Gazi Kitapevi, Ankara, 2005.
- SERMAYE PİYASA KURULU, Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliği (II-14.1) 13.06.2013 Tarih ve 28676 sayılı Resmi Gazete
- SÜRMEYEN Yusuf, Muhasebe 2, Akademi Kitapevi Ltd. Şti., Trabzon, 2005.
- SÜRMEYEN Yusuf, Muhasebe 2, Akademi Kitapevi Ltd. Şti., Trabzon, 2010.
- T.C. DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI, Muhasebenin Temel Kavramları ve Genel Kabul Görmüş Muhasebe Prensipleri, DPT Yayınları No: 863, 1970,
- TEKİNALP Ünal, Anonim Ortaklığın Bilançosu ve Yedek Akçeler, 2. Bası, İstanbul üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayın No: 589, İstanbul, 1979,
- TOSUN Kemal, İşletme Yönetimi, Birinci cilt, İ.Ü.İşletme Fakültesi Yayını, İstanbul, 1974.
- TÜREDİ Hasan, Genel Muhasebe Dönemiçi ve Dönemsonu işlemleri, Üçüncü Baskı, Derya Kitapevi, Trabzon, 2011.

TÜRK TİCARET KANUNU (YTTK) 6102.

TÜRK TİCARET KANUNU (ETTK) 6762.

WEYGANDT Jery J., KIESO Donald E., KIMMEL Paul D., Accounting Principles, 7th Edition, John Wley&Sons, Inc. Hoboken, 2005.

YILDIZ A.Murat,, Dönem Sonu İşlemlerinin Vergisel Boyutu, ANKARA SMMM odası Yayını No:84, Ankara, 2013.